

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΠΜΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΗ

ΔΙΚΟΝΟΜΑ

Μάθημα: ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΙΝΙΚΟΥ

ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Θέμα: ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ

ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ, ΤΟ ΔΕΛΙΚΑΣΜΕΝΟ

ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

Επιβλέποντες Καθηγητές: Α. ΤΖΑΝΝΕΤΗΣ,

Α. ΔΗΜΑΚΗΣ

Εισηγητές: Ευάγγελος Πλακαλής, Γεώργιος Καλογεράκης,

Ζωή Ελευθερία Παπαδάτου

Γ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ, ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

(Αθήνα, Νοέμβριος 2023)

(Της Παπαδάτου Ζωής Ελευθερίας)

1. Περιεχόμενα

1. Περιεχόμενα	2
2. Αντί προλόγου	3
3. Θεσμός μεταβολής της κατηγορίας	5
Α΄ - ΟΡΙΣΜΟΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΞΗΣ:	6
Β΄ - ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΞΗΣ	8
Γ΄ - ΜΟΡΦΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ	10
Δ΄ - ΕΝΝΟΙΑ, ΠΕΡΙΕΧΜΕΝΟ & ΕΚΤΑΣΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ	11
Ε΄ - ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΛΛΑ ΚΑΙ ΔΕΕ	16
I. CASE OF PÉLISSIER AND SASSI v. FRANCE (Application no. 25444/94)	17
II. CASE MIRAUX v. FRANCE (Application no. 73529/01)	17
III. CASE OF DALLOS v. HUNGARY (Application no. 29082/95)	20
IV. ΔΕΕ C-646/17	21
V. CASE OF MATTOCCIA v. ITALY (Application no. 23969/94)	21
VI. CASE OF BAJČIĆ v. CROATIA (Application no. 67334/13)	22
ΣΤ΄ - ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠ:	23
I. Οντολογικό κριτήριο	24
II. Αξιολογικό κριτήριο	27
Ζ΄ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ	29
Η΄ - ΚΑΤ' ΟΡΘΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ	31
I. Ανεπίτρεπτη μεταβολή κατηγορίας κλοπή → αποδοχή κλοπιμαίου Ολ ΑΠ 1322/1979	31
II. Επιτρεπτή μεταβολή απάτη → υπεξαίρεση ΑΠ 1106/2007	32
III. Ομοίως ΑΠ1062/1999	32
IV. Επιτρεπτή μεταβολή ως προς τις επιβαρυντικές περιστάσεις κατ' ορθότερο νομικό χαρακτηρισμό της πράξης 23/2014 Συμβ ΕΦ ΠΕΙΡ	33
V. 158/2010 Συμβ ΕΦ ΛΑΡ	34
VI. 2295/2018 ΜΠλημΑθ	35
Θ΄ - ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ	36
i. Μεταβολή της κατηγορίας με κριτήριο την έκταση της δικονομικής πράξης:	36
ii. Μεταβολή της κατηγορίας με κριτήριο την εξατομίκευση της δικονομικής πράξης: 39	
4. Επίλογος	41
5. Βιβλιογραφία	44

2. Αντί προλόγου

Χρονικά τοποθετούμαστε στο πρώτο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα, όπου το αποδεικτικό έλλειμα της επ' ακροατηρίου συζήτησης έρχεται να καλύψει το τέχνασμα της «υπαλλακτικής καταδίκης», το οποίο υιοθέτησε η νομολογία και θεσμοθετήθηκε σε γερμανικό νόμο της χιτλερικής περιόδου. Η ως άνω ορολογία υποδηλώνει ότι επειδή το δικαστήριο δεν μπορεί να σχηματίσει δικανική πεποίθηση για το ποια πράξη έχει τελέσει ο/η κατηγορούμενος/-η τον/την καταδικάζει υπαλλακτικά για δύο αξιόποινες πράξεις. Έτσι, το δικαστήριο αποφαινεται σε πρώτο στάδιο αν από την αποδεικτική διαδικασία προέκυψε ότι ο/ η κατηγορούμενος/-η τέλεσε κλοπή, εν συνεχεία σε δεύτερο στάδιο αν από τα περιστατικά προέκυψε ότι ο κατηγορούμενος τέλεσε το αδίκημα της αποδοχής κλοπιμαίων, και τελευταίο -τρίτο- στάδιο αν ο/ η κατηγορούμενος/-η πρέπει να καταδικαστεί διαζευκτικά για το έγκλημα της κλοπής ή της αποδοχής. Το νομολογιακό αυτό τέχνασμα εφαρμόστηκε αρχικά στη Γερμανία, ενώ στην Ελλάδα εισήχθη το 1935, όπου νομοθετικά προβλέφθηκε η απεριόριστη εφαρμογή της υπαλλακτικής καταδίκης. Μετά τον Β΄ ΠΠ, επανήλθε η διχογνωμία της θεωρίας αναφορικά με την νομιμότητα της υπαλλακτικής καταδίκης.

Αρχικά, υποστηρίχθηκε η πλήρης απαγόρευση της υπαλλακτικής καταδίκης, καθώς επί τη βάση της αρχής *in dubio pro reo* πρέπει να εμπίπτει στο ατιμώρητο. Δηλαδή, η αμφιβολία του δικαστηρίου επί της ενοχής του/της κατηγορουμένου/-ης πρέπει να λειτουργεί προς όφελος του/της τελευταίου/-ας, και για το λόγο αυτό σύμφωνα με την θεμελιώδη αρχή του ποινικού δικαίου το δικαστήριο οφείλει να εκδώσει αθωωτική απόφαση, ήτοι να απαλλάξει αυτόν/αυτήν από την κατηγορία που του/της αποδίδεται.

Από την άλλη, έγινε λόγος για τερατώδης αθώσεις, που υποδαυλίζουν το αίσθημα περί δικαίου των κοινωνιών, και υποστηρίχθηκε ότι η υπαλλακτική καταδίκη θα πρέπει να τυγχάνει εφαρμογής ανεπιφύλακτα, καθώς δεν προσβάλλει την αρχή *in dubio pro reo*, αφού η αμφιβολία δεν αφορά την τέλεση αξιόποινης πράξης αλλά τα ακριβή πραγματικά περιστατικά. Συγκεκριμένα, δεν μπορεί να εμπίπτει στο ατιμώρητο όταν είναι αποδεδειγμένο ότι κάποιος/-α έχει τελέσει αξιόποινη πράξη, ωστόσο δεν είναι σαφές το ακριβές περιεχόμενο αυτής. Δηλαδή, η αμφιβολία του δικαστηρίου δεν εναπόκειται στον αξιόποينو χαρακτήρα των πράξεων του/της

κατηγορουμένου/-ης, αλλά στην ταυτότητα αυτών των πράξεων (πχ. αφαίρεσε ξένο αντικείμενο με σκοπό να το ιδιοποιηθεί, ή γνωρίζοντας ότι το αντικείμενο αυτό αποκτήθηκε κατόπιν τέλεσης αξιόποινης πράξης το αποδέχτηκε στην κατοχή του/της). Έτσι, θεωρήθηκε ότι η υπαλλακτική καταδίκη είναι η λύση στο συχνό πρόβλημα που αντιμετωπίζεται στα ακροατήρια, όπου αποδεικνύεται η παράνομη δραστηριότητα, όχι όμως η λεπτομερής δράση του/της κατηγορουμένου/-ης.

Απ' την άλλη το Γερμανικό Ακυρωτικό Δικαστήριο υποστήριξε την περιορισμένη εφαρμογή της υπαλλακτικής καταδίκης στα υπαλλακτικώς μικτά εγκλήματα. Συγκεκριμένα, έθεσε όριο εφαρμογής του νομολογιακού αυτού τεχνάσματος, εισάγοντας την προϋπόθεση ταυτότητας της πράξης όταν το δικαστήριο καταδικάζει υπαλλακτικά. Θέση την οποία συμμερίστηκε και το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, μεταπολεμικά, εισάγοντας δε και το κριτήριο της ηθικονομικής και ψυχολογικής αναλογίας των αντικειμενικών υποστάσεων στα διαζευκτικώς επικαλούμενα εγκλήματα. Παραδείγματος χάριν, το δικαστήριο δεν θα μπορούσε να καταδικάσει υπαλλακτικά κάποιον για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας ή παράνομης πώλησης κλειδιού, καθώς η απαξία της πράξης της πώλησης κλειδιού σε κάποιον που δεν νομιμοποιείται, είναι δυσανάλογα υποδεέστερη προς την απαξία της τέλεσης ανθρωποκτονίας.

Ουσιώδης αντίλογος στην ως άνω πρακτική της υπαλλακτικής καταδίκης αποτέλεσε ο προβληματισμός αναφορικά με τον σχηματισμό της ποινής, όταν ο/η κατηγορούμενος/-η καταδικάστηκε υπαλλακτικώς. Συγκεκριμένα, οι υποστηρίζοντες και οι υποστηρίζουσες την απαγόρευση της υπαλλακτικής καταδίκης άντλησαν επιχείρημα εστιάζοντας την προσοχή στο γεγονός ότι η ποινή, η οποία επιβάλλεται στον/στην κατηγορούμενο/-η, δεν είναι αυτοτελής, αλλά είναι αποτέλεσμα της εγκληματικής πράξης για την οποία καταδικάστηκε, δηλαδή σχηματίζεται εκτιμώντας τις συνθήκες της τέλεσης και της περιστάσεις υπό της οποίες διάλεξε να εγκληματήσει, δίνοντας στην ποινή, έτσι, την δέουσα βαρύτητα που αναλογεί στην παράνομη πράξη. Παράλληλα, αξιοσημείωτο είναι ότι και η αποδοχή της ποινής από τον/την κατηγορούμενο/-η είναι εφικτή σε συνάρτηση με την αποδεδειγμένη πράξη, που του/της καταλογίστηκε από το δικαστήριο. Όταν το δικαστήριο αγνοεί την ταυτότητα της πράξης, καταδικάζοντας τον/την κατηγορούμενο/-η υπαλλακτικά για την τέλεση του α' ή του β' εγκλήματος, πώς μπορεί να προχωρήσει στην επιβολή μίας δίκαιης ποινής, ανάλογης προς την πράξη του δράστη ή της δράστριας;

Στην Ελλάδα έχει υποστηριχθεί από τη θεωρία¹, ότι το παραδεκτό της υπαλλακτικής καταδίκης δύναται να καταφαθεί μόνο σε περιπτώσεις, όπου θα ήταν επιτρεπτή η μεταβολή της κατηγορίας. Το επιτρεπτό της μεταβολής της κατηγορίας, εν προκειμένω, οριοθετείται νομολογιακά από «το ουσιωδώς διάφορο» του εγκλήματος για το οποίο κινήθηκε ποινική δίωξη. Επιπλέον, υποστηρίζεται ότι δεν τίθεται ζήτημα προσβολής της αρχής in dubio pro reo καθώς προβληματισμός του δικαστηρίου δεν αποτελεί η υπαλλακτική καταδίκη ή αθώωση του/της κατηγορουμένου/-ης, επομένως επαναφέροντας το βασικό παράδειγμα ο προβληματισμός δεν αφορά τη υποβολή ποινής για την κλοπή ή την αθώωση του κατηγορουμένου, αλλά την επιβολή ποινής για την κλοπή ή την αποδοχή κλοπιμαίου. Κατόπιν των παραδοχών αυτών, η αποκλειστική στάθμιση που οφείλει να κάνει το δικαστήριο μεταξύ των δύο αυτών εγκλημάτων είναι αυτή της επιεικέστερης εφαρμοζόμενης διάταξης. Τέλος, τονίζεται ότι η υπαλλακτική καταδίκη πρέπει να υιοθετείται από τα δικαστήρια ως ύστατη λύση.

Από τα ανωτέρω, προκύπτει ότι κρίσιμο στοιχείο να προσδιοριστεί είναι πότε η μεταβολή της κατηγορίας κρίνεται επιτρεπτή και πότε ανεπίτρεπτη. Η νομολογία όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως εισάγει το όλως ασαφές κριτήριο του «ουσιωδώς διαφόρου» της πράξης. Για τους λόγους αυτούς στη συνέχεια θα αναλυθεί η προσέγγιση της νομολογίας και της θεωρίας αναφορικά με την μεταβολή της κατηγορίας.

3. Θεσμός μεταβολής της κατηγορίας

Είναι εύλογο και συναντάται συχνά στην πράξη, από την άσκηση της ποινικής δίωξης και μέχρι την εκφορά κρίσης επί της ενοχής του/της κατηγορουμένου/-ης από το αρμόδιο δικαστήριο, νέα κρίσιμα δεδομένα να έρχονται εις γνώση του μεταβάλλοντας την αρχική θεώρησή επί της αξιόποινης πράξης, όπως αυτή διατυπώθηκε στην παραγγελία κύριας ανάκρισης από τον/την Εισαγγελέα για τα κακουργήματα και τα πλημμελήματα αρμοδιότητας του Τριμελούς

¹ Ανδρουλάκης Ν., Περί της λεγόμενης «υπαλλακτικής καταδίκης», Ποινικά Χρονικά ΙΔ, σελ.481 επ.

Πλημμελειοδικείου, και στο κλητήριο θέσπισμα του/της Εισαγγελέως για τα λοιπά πλημμελήματα.

Ενόψει της ως άνω προβληματικής, παρατηρείται σύγκρουση θεμελιωδών αρχών της ποινικής δίκης. Αρχικά, είναι αρμόδιος ο/η Δικαστής να καθορίζει το αντικείμενο της ποινικής δίκης; Επιπλέον ποια είναι τα όρια του διερευνητικού καθήκοντος του Δικαστηρίου, κατά την εξέταση των πραγματικών περιστατικών, όπως αυτά αναφέρονται στο κατηγορητήριο; Πώς θα διαφυλαχθεί η οικονομία της δίκης; Μπορεί να ασκηθεί νέα ποινική δίκη αναφερόμενη στα αυτά πραγματικά περιστατικά;

Αναλυτικότερα, αφενός η διάκριση των λειτουργιών υποχρεώνει τον/της Εισαγγελέα, να διαμορφώνει την κατηγορία που θα αντιμετωπίσει ο/η κατηγορούμενος/-η, και τον/την Δικαστή να αποφαινεται για την ενοχή αυτού/ αυτής. Επί της μεταβολής ωστόσο ο/η Δικαστής θα παρεισφρήσει στην αρμοδιότητα της κατηγορούσας αρχής, αναπροσαρμόζοντας το αντικείμενο της δίκης. Απ' την άλλη, η απαγόρευση της μεταβολής της κατηγορίας, το αποκρυσταλλωμένο αντικείμενο της ποινικής δίκης, θα περιόριζε δραματικά την υποχρέωση άσκησης του διερευνητικού καθήκοντος του δικαστηρίου, καθώς δεν θα μπορούσε να επιληφθεί τίποτα περαιτέρω από αυτά τα οποία εισέφερε ο/η Εισαγγελέας. Με συνέπεια, για να κριθεί ολοκληρωτικά ένα συμβάν να απαιτείται η άσκηση πολλαπλών ποινικών διώξεων. Τέλος, η άσκηση πολλαπλών ποινικών διώξεων, αφενός, συχνά θα προσέκρουε στην αρχή *ne bis in idem*, αφετέρου, δε, τα δικαστήρια θα παρέλυαν από τον όγκο εργασίας και η απονομή της δικαιοσύνης θα καθυστερούσε σε ανεπίτρεπτο βαθμό.

Ο θεσμός της μεταβολής της κατηγορίας, έχει εισαχθεί με σκοπό να συγκεράσει τις αντικρουόμενες αρχές του ποινικού δικαίου. Για να διαπιστωθεί όμως τότε μεταβάλλεται η κατηγορία επιτρεπτός και τότε όχι, χρειάζεται αρχικά να οριοθετήσουμε το αντικείμενο της ποινικής δίκης το οποίο στη συνέχεια επρόκειτο να μεταβληθεί.

Α' - ΟΡΙΣΜΟΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΞΗΣ:

Η θέση ότι το αντικείμενο της ποινικής δίκης οριοθετείται από τα πραγματικά περιστατικά που περιλαμβάνονται στη δικονομική πράξη κατοχυρώθηκε νομολογιακά το 2009 με την απόφαση Ολομέλειας του ΕΔΔΑ Zolotukhin κατά Ρωσίας. Στο

παρελθόν, πριν την έκδοση της ανωτέρω απόφασης, παρατηρείται θεωρητικά και νομολογιακά ότι ο καθορισμός του αντικείμενου της δίκης αποτελεί η ποινική αξίωση απονομής δικαιοσύνης, που ανακύπτει κατόπιν παραβίασης της νομοθεσίας με την τέλεση αξιόποινης πράξης. Αναλυτικότερα, η εγκληματική συμπεριφορά που αξιολόγησε ο/η Εισαγγελέας εμπίπτει στην αντικειμενική υπόσταση μίας ποινικής διάταξης, και για αυτό το λόγο η πολιτεία έχει ποινική αξίωση να επιβάλει τις προβλεπόμενες στο νόμο ποινικές κυρώσεις ώστε να αποκατασταθεί η νομιμότητα. Αντίθετες απόψεις, που είχαν υποστηριχθεί στο παρελθόν, σε αμφισβήτηση του τελευταίου αξιώματος, είχαν δεχθεί οξεία κριτική. Η θέση αυτή, είναι επηρεασμένη και εισάγει στο ποινικό δίκαιο στοιχεία της πολιτικής δίκης. Βασικός αντίλογος αποτέλεσε ότι αν το αντικείμενο της ποινικής δίκης αποτελεί η ποινική αξίωση της έννομης τάξης, τυχόν αθωωτική απόφαση που εκδίδει το δικαστήριο στερείται αντικείμενου. Με την απόφαση του ΕΔΔΑ το 2009, ερμηνεύοντας την αρχή *ne bis in idem*, το δικαστήριο απέδωσε στον όρο «offence (παραβίαση)» της παρ. 1 του άρθρου 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, την έννοια ότι αναφέρεται στα πραγματικά περιστατικά² που συνθέτουν την πράξη και όχι στον νομικό χαρακτηρισμό αυτών.

Επ' αφορμή των ανωτέρω, σημειώνεται ότι ο έγγραφος τύπος του κατηγορητηρίου εισήχθη ως απαραβίαστος κανόνας με το ν. 2408/1996. Έως τότε, νομολογία και θεωρία διχάζονταν αν προκύπτει από το νόμο η υποχρέωση, η κατηγορία να απαγγέλλεται εγγράφως, και αναλογικά αν η προφορική απαγγελία της κατηγορίας παραβιάζει τα δικαιώματα του/της κατηγορουμένου/-ης. Αρχικά, με την απόφαση *Imbrioscia* κατά Ελβετίας, το ΕΔΔΑ διαγιγνώσκει ότι το αρ. 6 της ΕΣΔΑ τυγχάνει εφαρμογής και κατά το στάδιο της προδικασίας³. Κατόπιν αυτού, βασικό επιχείρημα για τον έγγραφο τύπο του κατηγορητηρίου, αποτέλεσε το γεγονός ότι η πλήρης και σαφής διατύπωση της κατηγορίας συναρτάται άμεσα με την δυνατότητα άσκησης των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, ήτοι να αποδείξει

² «82. Accordingly, the Court takes the view that Article 4 of Protocol No. 7 must be understood as prohibiting the prosecution or trial of a second “offence” in so far as it arises from identical facts or facts which are substantially the same»,
<https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-91222>

³ “36. ... Other requirements of Article 6 (art. 6) - especially of paragraph 3 (art. 6-3) - may also be relevant before a case is sent for trial if and in so far as the fairness of the trial is likely to be seriously prejudiced by an initial failure to comply with them..38. ... In this respect, it must be remembered that the Convention is designed to “guarantee not rights that are theoretical or illusory but rights that are practical and effective” and that assigning a counsel does not in itself ensure the effectiveness of the assistance he may afford an accused...”,
<https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57852>

την αθωότητά του/της και να απαλλαγεί με την έκδοση βουλεύματος, πριν καν παραπεμφθεί σε ακροατήριο. Υπό αυτή τη θεώρηση, και με τον ν. 2408/1996 κατοχυρώθηκε ο έγγραφος τύπος του κατηγορητηρίου. Στη συνέχεια, επικρίθηκε από τη θεωρία⁴ η σύνταξη του κατηγορητηρίου από τους ανακριτικούς υπαλλήλους αντί του/της Εισαγγελέα, στις περιπτώσεις κακουργημάτων και πλημμελημάτων αρμοδιότητας τριμελούς πλημμελειοδικείου, όπου ο/η Εισαγγελέας παραγγέλλει κύρια ανάκριση. Υποστηρίχθηκε, δηλαδή, ότι οι ανακριτικοί υπάλληλοι, που διεξάγουν τις ανακριτικές πράξεις στο στάδιο της προδικασίας (αρ. 246, 273 §2 ΚΠΔ), δεν νομιμοποιούνται να συντάσσουν το κατηγορητήριο, το οποίο οφείλει να συντάσσει ο/η Εισαγγελέας υπό την εποπτεία του οποίου/της οποίας κινείται η ποινική δίωξη. Συγκεκριμένα, ο/η Εισαγγελέας σε χρονικό σημείο πρότερο της απολογίας του/της κατηγορουμένου/-ης, οφείλει να συντάξει το κατηγορητήριο, ως αρμόδιος να παραπέμψει τον/την κατηγορούμενο/-η στο ακροατήριο για την πράξη, που πραγματεύεται. Αναγνωρίζεται δε, η περίπτωση του αυτοφώρου, ως ιδιάζουσα, όπου λόγω των συνθηκών νομιμοποιούνται οι ανακριτικοί υπάλληλοι να συντάξουν κατηγορητήριο.

Καταλήγοντας, το αντικείμενο της ποινικής δίωξης αποτελούν τα επίδικα πραγματικά περιστατικά, τα οποία πρέπει να τηρούν τον έγγραφο τύπο, και να αναφέρονται ορισμένα και με σαφήνεια στο κατηγορητήριο, το οποίο οφείλει να συντάξει ο/η Εισαγγελέας.

Β' - ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΞΗΣ

Δεύτερη προβληματική, αποτελεί η έκταση της ποινικής δίωξης. Από τη μία, σύμφωνα με το διερευνητικό καθήκον του Δικαστηρίου, πρέπει κάθε περιστατικό που έχει έρθει σε γνώση του να αξιολογηθεί ποινικά. Ο/Η δικαστής στο στάδιο πριν την αμετάκλητη απόφαση δεσμεύεται από την αρχή της ουσιαστικής δικαιοσύνης, ώστε σε μεταγενέστερο στάδιο η απόφαση να αντλεί νομιμοποίηση όχι αποκλειστικά από την αρχή ασφάλειας δικαίου αλλά και από την ορθή και δίκαιη εφαρμογή της νομοθεσίας. Υπό το πρίσμα αυτό, για να εκφέρει δικανική πεποίθηση, υποχρεούται να αναζητήσει την αλήθεια και με την άσκηση του διερευνητικού του καθήκοντος να εκτιμήσει συνολικά τα δεδομένα έρχονται σε γνώση του δικαστηρίου. Από την άλλη,

⁴ Α. Δημάκης, «Η ακυρότητα από τη μη ανακοίνωση του κατηγορητηρίου στην προανάκριση και το άρ. 6 παρ. 3^α της ΕΣΔΑ», Ποινικός Λόγος 2001, σελ. 691 επ.

ο Εισαγγελέας μπορεί να μην χαρακτηρίζει νομικά ορισμένες πράξεις διότι κρίνει ότι δεν υπάρχουν αρκετές ενδείξεις για να ασκηθεί ποινική δίωξη επί αυτών. Η απεριόριστη άσκηση του διερευνητικού καθήκοντος από το δικαστήριο υποβαθμίζει την άσκηση της ποινικής δίωξης από την κατηγορούσα αρχή σε τυπική προϋπόθεση, για να υπεισέλθει το δικαστήριο και, κατά παράβαση του κατηγορητικού συστήματος και της αρχής διάκρισης των λειτουργιών, να αποδώσει κατηγορία πέρα από το να αποφανθεί επί αυτής. Έτσι, η πρώτη άποψη που έχει υποστηριχθεί, ορίζει ότι η έκταση της ποινικής δίωξης καλύπτει όλα τα περιγραφόμενα στο κατηγορητήριο πραγματικά περιστατικά, που όπως προεκτέθη, αντίκειται στην αρχή του κατηγορητικού συστήματος. Σε αντιδιαστολή με την ανωτέρω άποψη, αν υποτεθεί ότι η ποινική δίωξη εκτείνεται στις πράξεις που έχουν λάβει νομικό χαρακτηρισμό από τον/την Εισαγγελέα⁵, το διερευνητικό καθήκον του δικαστηρίου περιορίζεται, υπέρμετρα, στις πράξεις που ο εισαγγελέας έχει αξιολογήσει. Η κρατούσα ενδιάμεση θεωρία, η οποία εκφράστηκε από τη Γερμανική θεωρία, υποστηρίζει ότι η ποινική δίωξη εκτείνεται στα περιγραφόμενα στο κατηγορητήριο πραγματικά περιστατικά, εφόσον αυτά καλύπτονται από τη διωκτική βούληση της κατηγορούσας αρχής. Σύμφωνα, δε, με την πάγια νομολογία των γερμανικών δικαστηρίων, η διωκτική βούληση του εισαγγελέα ερμηνεύεται με βάση το κατηγορητήριο αλλά δεν περιλαμβάνει τις αφηγηματικώς αναφερόμενες πράξεις. Η αναφορά μίας πραγματικώς συρρέουσας πράξης υποδηλώνει την επιθυμία επέκτασης του διερευνητικού καθήκοντος. Προς κατανόηση των διαφορών των ανωτέρω θεωριών εισάγεται το εξής παράδειγμα, σύμφωνα με την εισαγγελική πρόταση στο συμβούλιο Πλημμελειοδικών, ο Α την Δευτέρα 3/11 και ώρα 10.00 π.μ., εισήλθε στο μαγαζί του Β, επί της οδού Ιπποκράτους αρ. 56, και αφαίρεσε ένα περιδέραιο και ένα δαχτυλίδι συνολικής αξίας 2.500 ευρώ με σκοπό να τα ιδιοποιηθεί. Στη συνέχεια, στις 10.15 εξύβρισε τον Γ, ο οποίος έχοντας σταθμεύσει παρανόμως το όχημά του, επί της συμβολής των οδών Αραχώβης και Ιπποκράτους, εμπόδιζε τη διέλευση του λεωφορείου 321, ως ΜΜΜ, τέλος, στις 10.35 π.μ. εισήλθε στην κατοικία του Δ διαρρηγνύοντας την πόρτα και πυροβόλησε τον Δ προκαλώντας τον θάνατό του και

⁵ Βλ. Α. Τζαννετής, «Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης» σελ. 23-31, σύμφωνα με την αρχή του Common Law όπου ο Λόρδος Morris λαμβάνει υπόψη πέρα από τα πραγματικά περιστατικά και τον νομικό χαρακτηρισμό της πράξης ώστε να εκτιμήσει την ταυτότητα του εγκλήματος, ομοίως στις ΗΠΑ «για την ταυτότητα των εγκλημάτων απαιτείται να συμπίπτουν τόσο οι αντικειμενικές υποστάσεις όσο και τα υπαγόμενα σε αυτές πραγματικά περιστατικά» και το Γαλλικό Ακυρωτικό στηρίζεται στο νομικό χαρακτηρισμό της πράξης για την ταυτότητα της ποινικής δίκης (Thibaud 1954).

αφού τον σκότωσε του απηύθυνε το λόγο αποκαλώντας τον «προδότη, μαφιόζο και φονιά». Κατόπιν αυτών, ο Α παραπέμπεται ενώπιον του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου για τέλεση ανθρωποκτονίας σύμφωνα με το άρθρο 299 ΠΚ. Σύμφωνα με την πρώτη θεωρία η ποινική δίωξη του Α εκτείνεται και στην πράξη κλοπής (372 ΠΚ), στην πράξη εξύβρισης (361 ΠΚ), στη διατάραξη της οικιακής ειρήνης (334§1 ΠΚ), στην πράξη εξύβρισης νεκρού (365 ΠΚ) και της παρακώλυσης συγκοινωνιών (292 §1 ΠΚ) εκ μέρους του Γ. Απ' την άλλη, σύμφωνα με τη δεύτερη θεωρία η ποινική δίωξη εκτείνεται μόνο στην πράξη ανθρωποκτονίας που τέλεσε ο Α, καθώς μόνο αυτή έχει υπαχθεί στις διατάξεις του ποινικού κώδικα. Τέλος, σύμφωνα με την κρατούσα η ποινική δίωξη εκτείνεται στις πράξεις που καλύπτονται από την διοικητική βούληση του/της Εισαγγελέα. Εν προκειμένω, για τον σχηματισμό δικανικής κρίσης για την πράξη της ανθρωποκτονίας συμβάλλουν η πράξη διατάραξης οικιακής ειρήνης και η εξύβριση νεκρού τις οποίες θα λάβει υπόψη το δικαστήριο από κοινού με την διωκόμενη πράξη της ανθρωποκτονίας. Αναφορικά, δε, με την πράξη κλοπής, της εξύβρισης και την παρεμπόδιση της κυκλοφορίας οι οποίες υπάγονται σε αυτοτελή δικονομική πράξη, ο Εισαγγελέας οφείλει να ασκήσει νέα ποινική δίωξη σε βάρος του εκάστοτε κατηγορούμενου για την κάθε πράξη. Ωστόσο, δεν πρέπει να συγχέεται με τα ανωτέρω, η περίπτωση των πράξεων στις οποίες ο/η δικαστής νομιμοποιείται να υπεισέλθει αυτοβούλως, για παράδειγμα, αν υποθέσουμε ότι στο ανωτέρω παράδειγμα ο Α σκοτώνοντας το Β προκάλεσε φθορά ξένης ιδιοκτησίας στο ακίνητο του Ε (φαινομενική πραγματική συρροή), σε αυτή την περίπτωση ο/η δικαστής επιλαμβάνεται, αυτεπαγγέλτως, χωρίς να υπεισέλθουμε στην εξέταση της διοικητικής βούλησης της κατηγορούσας αρχής.

Συμπερασματικά, αντικείμενο της ποινικής δίκης αποτελούν τα πραγματικά περιστατικά. Με βάση τα επίδικα πραγματικά περιστατικά συγκροτούνται μία ή περισσότερες δικονομικές πράξεις, οι οποίες εκφέρονται και γίνονται αντιληπτές με τη σύνταξη του κατηγορητηρίου και κατόπιν της έκδοσης δικαστικής απόφασης.

Γ' - ΜΟΡΦΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

Αφού, ορίστηκε το αντικείμενο της ποινικής δίκης, σειρά έχει να προσδιοριστεί πότε αυτό μεταβάλλεται. Αρχικά, μεταβολή της κατηγορίας υφίσταται όταν τα πραγματικά περιστατικά όπως αυτά προκύπτουν από το κατηγορητήριο

αντικαθίστανται με νέα. Για παράδειγμα, όταν κάποιος κατηγορείται ότι χρησιμοποιώντας απατηλά μέσα απέσπασε χρηματικό ποσό με σκοπό να το ιδιοποιηθεί, στη συνέχεια όμως προκύπτει ότι τα μέσα που χρησιμοποίησε ανταποκρίνονταν στην αλήθεια (δεν ήταν απατηλά). Επίσης η κατηγορία μεταβάλλεται όταν στα πραγματικά περιστατικά, όπως αυτά εκτίθενται στο κατηγορητήριο, προστίθενται νέα πραγματικά περιστατικά. Για παράδειγμα, μεταβάλλεται η κατηγορία όταν ο Α κατηγορείται ότι λιθοβόλησε το αυτοκίνητο του Β, και στη συνέχεια προκύπτει από το λιθοβολισμό προκλήθηκε απλή σωματική βλάβη στην κόρη του Β που βρισκόταν εντός του αυτοκινήτου. Τέλος η κατηγορία μεταβάλλεται όταν τα πραγματικά περιστατικά μένουν अपαράλλακτα όμως μεταβάλλεται ο νομικός χαρακτηρισμός αυτών. Για παράδειγμα, όταν ο Α παραπέμπεται για υπεξαίρεση συνολικού ποσού 130.000 και στη συνέχεια η κατηγορία μεταβάλλεται σε κακουργηματική υπεξαίρεση. Υπό αυτά τα δεδομένα, συγκροτείται μία δικονομική πράξη η οποία διακρίνεται από αυτή του κατηγορητηρίου. Με κριτήριο το αν οι δύο αυτές δικονομικές πράξεις συμπίπτουν ή είναι διακριτές θα καθοριστεί το επιτρεπτό ή μη της μεταβολής της κατηγορίας. Καθώς σύμφωνα με την αρχή του αδιαιρέτου του αντικειμένου της ποινικής δίωξης κάθε δικονομική πράξη πρέπει να επιδέχεται ενιαίας κρίσης, ώστε να αποτραπεί ο κίνδυνος η έννομη τάξη να εκδώσει αντικρουόμενες αποφάσεις.

Δ΄- ΕΝΝΟΙΑ, ΠΕΡΙΕΧΜΕΝΟ & ΕΚΤΑΣΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Υπό τα ανωτέρω δεδομένα, πέρα από την περίπτωση του ορθού νομικού χαρακτηρισμού της πράξης, είναι αδύνατο να υπάρξει μεταβολή της κατηγορίας και να αναφερόμαστε στην ίδια πράξη⁶. Επομένως ζητούμενο της ενότητας είναι να ερευνηθεί κατά πόσο δύο όμοιες πράξεις υπάγονται στην ίδια δικονομική ενότητα ή αποτελούν δύο διακριτές.

Αρχικά, η έννοια που μπορεί να λάβει η δικονομική πράξη είναι αυτή της μονοδιάστατης, υπό στενή και ευρεία έννοια, και της μεταβλητής. Μονοδιάστατη δικονομική πράξη υπό στενή έννοια είναι αυτή η οποία από την εκφορά της στο κατηγορητήριο μέχρι την έκδοση απόφασης παραμένει αποκρυσταλλωμένη. Η προσέγγιση αυτή είναι προβληματική, προσβάλλοντας τον πυρήνα της αρχής του

⁶ Βλ. Α. Τζαννετής, «Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης», Π.Ν. Σάκκουλας 2010, σελ.231-235

διερευνητικού καθήκοντος και υποβαθμίζοντας το ρόλο του δικαστηρίου σε όργανο επιβεβαίωσης της πρώιμης θεώρησης του/της Εισαγγελέα για το νομικό χαρακτηρισμό της πράξης, με αποτέλεσμα στην περίπτωση που η κατηγορία όπως διατυπώθηκε από τον/την Εισαγγελέα δεν αποδειχθεί θα πρέπει το δικαστήριο να εκδώσει αθωωτική απόφαση και να ασκηθεί εκ νέου ποινική δίωξη. Έτσι, όμως οι αλληπάλλληλες ποινικές διώξεις, που θα ήταν αναγκαίο να ασκηθούν ώστε να εκδοθεί καταδικαστική απόφαση για μία αξιόποινη πράξη, θα καθυστερούσαν επικίνδυνα την απονομή της δικαιοσύνης και θα πολλαπλασίαζαν τον όγκο εργασίας των δικαστηρίων. Υπό την ευρεία έννοια, όπως αντιμετωπίζεται η δικονομική πράξη κατά την κρατούσα άποψη στη νομολογία, περιλαμβάνει όλες τις περιστάσεις που το δικαστήριο μπορούσε να επιληφθεί. Επομένως, δεν αναζητάται ποιες ήταν οι επίδικες πράξεις και για ποιες πράξεις το δικαστήριο σχημάτισε δικανική πεποίθηση, αλλά αν αυτές όφειλαν κατά την άσκηση του διερευνητικού καθήκοντος του δικαστηρίου να έχουν κριθεί, ως σιωπηρά συναγόμενες. Με αυτά τα δεδομένα, ωστόσο, εισάγεται μία κυρωτική λειτουργία του δεδικασμένου προς την πλημμελή άσκηση του διερευνητικού καθήκοντος, παραγνωρίζοντας ότι, πολλές φορές είναι ανθρωπίνως αδύνατη η διερεύνηση όλων των πτυχών της εγκληματικής συμπεριφοράς, όπως για παράδειγμα είναι αδύνατο το δικαστήριο να γνωρίζει όλες τις αξιόποινες πράξεις που τέλεσε μία εγκληματική οργάνωση. Σύμφωνα με τις δύο αυτές απόψεις, η δικονομική πράξη λαμβάνει μονοδιάστατη όψη, υπό την έννοια ότι τα έννομα αποτελέσματα που θα επιφέρει, είτε πριν την έκδοση απόφασης (μεταβολή της κατηγορίας) είτε μετά από αυτή (δεδικασμένο), θα κριθούν με τα ίδια κριτήρια.

Απ' την άλλη στη θεωρία έχει υποστηριχθεί και η έννοια της μεταβλητής δικονομικής πράξης, όπου η έκτασή της είναι ευρεία κατά την μεταβολή της κατηγορίας και στενή αναφορικά με το δεδικασμένο. Στη γερμανική νομολογία, αν και κατά την κρατούσα άποψη η δικονομική πράξη θεωρείται υπό την ευρεία έννοια μονοδιάστατη, έχουν εκδοθεί αποφάσεις στις οποίες η δικονομική πράξη λαμβάνει μία δυαδική υπόσταση. Συγκεκριμένα, αν το δικαστήριο έχει κρίνει το διαρκές έγκλημα, το οποίο εκλαμβάνει ως διακριτή δικονομική πράξη, δύναται να επιληφθεί του στιγμιαίου εγκλήματος που τελέστηκε όσο διαρκούσε το έγκλημα που έχει ήδη κριθεί, καθώς αποτελεί διακριτή δικονομική πράξη, αν αυτό δεν έχει διερευνηθεί στα πλαίσια της πρώτης δίκης⁷. Για παράδειγμα, όταν έχει βγει καταδικαστική απόφαση

⁷ Βλ. Α. Τζαννετής, «Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης» σελ. 190, BGHSt 29. 288.

για την πράξη της εγκληματικής οργάνωσης, το δικαστήριο μπορεί να εξετάσει το έγκλημα της ανθρωποκτονίας που τελέστηκε στο πλαίσιο δράσης της εγκληματικής οργάνωσης, γιατί θα υπαχθεί σε αυτοτελή δικονομική πράξη. Παράλληλα όμως γίνεται δεκτό ότι κατά την εκδίκαση της σύστασης εγκληματικής οργάνωσης, στο πλαίσιο της οποίας τελέστηκε μία ανθρωποκτονία, το δικαστήριο μπορεί να λάβει θέση επί της ενοχής τόσο για την εγκληματική οργάνωση όσο και για την ανθρωποκτονία, εντάσσοντάς την, αυτή τη φορά, σε μία ενιαία δικονομική πράξη, εφόσον έρχονται σε γνώση του στοιχεία για την τέλεση τόσο της εγκληματικής οργάνωσης όσο και της ανθρωποκτονίας. Η μόνη περίπτωση που δεν θα ασκηθεί εκ νέου ποινική δίωξη για το στιγμιαίο έγκλημα, είναι, αν το πρώτο δικαστήριο είχε λάβει σε γνώση του τις περιστάσεις του στιγμιαίου εγκλήματος της ανθρωποκτονίας και όφειλε να εκφέρει για αυτές δικανική κρίση, ωστόσο δεν προέβη. Η θεωρία έχει προσεγγίσει από πολλές οπτικές την μεταβλητή δικονομική πράξη, με κοινό παρονομαστή ότι η έκταση της δικονομικής πράξης είναι ευρύτερη στο στάδιο άσκησης της ποινικής δίωξης, από την έκταση της δικονομικής πράξης στο πεδίο του δεδικασμένου⁸. Υπό αυτά τα δεδομένα, η δυνατότητα μεταβολής της κατηγορίας είναι ευρεία, και το εύρος του δεδικασμένου περιορισμένο, και αυτό οφείλεται στη θεώρηση της έκτασης της δικονομικής πράξης κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης και στο στάδιο του δεδικασμένου με διαφορετικά μέτρα και σταθμά. Τέλος,

⁸ Βλ. Α. Τζαννετής, «Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης» σελ. 191, Ο Peters είναι ο πρώτος που αμφισβήτησε την μονοδιάστατη έννοια της δικονομικής πράξης μετατοπίζοντας το επίκεντρο της κρίσης σε διαφορετικά μεγέθη ανάλογα με το στάδιο της δικογραφίας, καταλήγοντας ότι η δικονομική πράξη πρέπει να λαμβάνει ευρύτερα όρια πριν την έκδοση απόφασης, για την εξυπηρέτηση της άσκησης του διερευνητικού καθήκοντος, στενότερα κατά την έκδοση οριστικής απόφασης και ακόμη στενότερα κατά το δεδικασμένο, με βάση την κατεύθυνση της προβολής. Απ' την άλλη ο Reaffgen, με τη «λειτουργική-δικονομική θεώρηση», παρομοιάζει τα στάδια της ποινικής δίκης με ομόκεντρους κύκλους και καταλήγει ότι όλα τα πραγματικά περιστατικά που ήταν σε γνώση του δικαστηρίου δεν είναι δεκτικά επανεκτίμησης. Ο Buchner υποστηρίζει την ευρύτητα της δικονομικής πράξης κατά το διερευνητικό στάδιο πριν την έκδοση απόφασης και την στενή αντίληψη της δικονομικής πράξης στην κριθείσα συμπεριφορά κατά το στάδιο του δεδικασμένου. Ο Neuhaus, προβαίνει στην διάσταση του διερευνητικού καθήκοντος από το δεδικασμένο, θεωρώντας ότι το τελευταίο καταλαμβάνει μόνο αυτά τα οποία έχουν κριθεί. Ο Krauth έλαβε θέση αναφορικά με την BGHSt 29, 288 απόφαση του Ακυρωτικού, θεωρώντας ότι το διαρκές και το στιγμιαίο έγκλημα υπάγονται σε μία δικονομική πράξη καθώς αν δικάζοντας από κοινού θα συνέρρεαν κατ' ιδέα, επομένως υπάγονται στο διερευνητικό καθήκον του πρώτου δικαστηρίου. Αναφορικά με το δεδικασμένο δεν δέχεται ότι περιλαμβάνει και το στιγμιαίο έγκλημα, εδράζοντας το συλλογισμό του στην τελεολογική ερμηνεία της αρχής *ne bis in idem*, καθώς και την διαπίστωση ότι θα ήταν στην πραγματικότητα αδύνατη η σε τέτοιο βαθμό άσκηση του διερευνητικού καθήκοντος του δικαστηρίου. Επομένως και εδώ πρόκειται για μία ευρεία σύλληψη της δικονομικής πράξης και μία στενότερη κατά το δεδικασμένο. Ο Bauer, τέλος, εστιάζει στις αλληλοαποκλειόμενες αντικειμενικές υποστάσεις, οι οποίες, ως μη περιλαμβανόμενες στην διωκτική βούληση του Εισαγγελέα, διώκονται αυτοτελώς (πχ κλοπή- αποδοχή κλοπιμαίου).

σημειώνεται, ότι με τη μεταβλητή δικονομική πράξη, όπου συστέλλεται η έκτασή της στο στάδιο του δεδικασμένου, προκειμένου να περιοριστεί ο κυρωτικός χαρακτήρας του δεδικασμένου από την πλημμελή άσκηση του διερευνητικού καθήκοντος, η θέση του κατηγορούμενου να επιβαρύνεται διπλά. Ειδικότερα, το αντικείμενο της δίκης πριν την έκδοση της απόφασης μπορεί να επεκταθεί σε πολλές πράξεις, αλλά και κατόπιν έκδοσης αμετάκλητης απόφασης, μπορεί να ασκηθεί εκ νέου ποινική δίωξη σε βάρος του επειδή το δικαστήριο δεν απεφάνθη επί του συνόλου των πράξεών του, από την πλημμελή άσκηση του διερευνητικού του καθήκοντος.

Αναφορικά με την έκταση της δικονομικής πράξης έχουν εισαχθεί δύο κριτήρια για την οριοθέτηση της μεταβολής της κατηγορίας,. Το πρώτο, αφορά στην ταυτότητα της φυσικής ενέργειας, ήτοι η αντίληψη του αντικειμένου της δίκης, ως μία πράξη ή ένα ιστορικό γεγονός. Για παράδειγμα, μεταβάλλεται επιτρεπτά η κατηγορία όταν από τα πραγματικά περιστατικά που προκύπτουν στο κατηγορητήριο (ο Α λιθοβόλησε το αυτοκίνητο του Β) περιγράφεται το αδίκημα της φθοράς ξένης ιδιοκτησίας, και κατά την ακροαματική διαδικασία προκύπτει ως κατ' ιδέαν συρρέον έγκλημα η εξ αμελείας σωματική βλάβη του Β, καθώς με μία πράξη προσβάλλονται δύο έννομα αγαθά. Ωστόσο, η εκτίμηση του αντικειμένου της δίκης ως μία πράξη ή ως ένα ιστορικό γεγονός, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην περίπτωση που η προσβολή του έτερου αγαθού, από αυτό που περιλαμβάνεται στο κατηγορητήριο, τελείται με πράξη που συρρέει αληθινά, τότε αν θεωρηθεί ότι το αντικείμενο της δίκης αφορά σε μία πράξη του δράστη (ο Α χτύπησε τον Β), η εκτίμηση δεύτερης πράξης του δράστη (αμέσως μετά ο Α χτύπησε τον Γ) απαιτεί νέα ποινική δίωξη. Αντιθέτως, αν το αντικείμενο της ποινικής δίκης θεωρηθεί ως ένα ιστορικό γεγονός, τότε με την δεύτερη πράξη που διέγνωσε το δικαστήριο κατά την άσκηση του διερευνητικού του καθήκοντος, μεταβάλλει επιτρεπτά την κατηγορία.

Το δεύτερο, κριτήριο που έχει εισαχθεί από τη θεωρία αφορά το αποτέλεσμα της πράξης. Δηλαδή, η ταυτότητα του αντικειμένου της ποινικής δίκης δεν μεταβάλλεται, ακόμη και αν αλλάξει ο τόπος, ο χρόνος, τρόπος προσβολής ή ο φορέας του εννόμου αγαθού, που προσβάλλεται, όταν το αποτέλεσμα της αξιόποινης πράξης είναι το αυτό. Δηλαδή, η παραδοχή τέλεσης μίας αξιόποινης πράξης στο ακροατήριο να αποκλείει την παραδοχή πράξης που περιγράφεται στο κατηγορητήριο, για παράδειγμα ο Α κατηγορείται ότι τέλεσε ανθρωποκτονία διά απαγχονισμού κατά του Β στις 30/11 ώρα 8:50 ενώ κατά την αποδεικτική διαδικασία

προκύπτει ότι ο Α τέλεσε ανθρωποκτονία δια στραγγαλισμού κατά του Β στις 30/11 ώρα 7:00. Προβληματισμό, εν προκειμένω προκαλεί, το γεγονός ότι κατά περίπτωση η μεταβολή του τόπου, χρόνου και τρόπου τέλεσης του εγκλήματος θα μπορούσε να αφορά σε δύο διακριτές πράξεις που μπορούν να συρρέουν αληθινά, πχ ο Α κατηγορείται ότι τέλεσε ανθρωποκτονία κατά του Β την 1^η/07, και κατά την αποδεικτική διαδικασία προκύπτει ότι ο Α τέλεσε απόπειρα ανθρωποκτονίας κατά του Β την 30^η/6 (βλ. παρακάτω ΕΔΔΑ CASE OF MATTOCCIA v. ITALY (Application no. 23969/94)). Από τη στάθμιση των ανωτέρω παραδειγμάτων προκύπτει η ευρύτητα των μεταβολών που μπορούν να εισαχθούν με βάση το κριτήριο του αποτελέσματος, και ο προβληματισμός προκύπτει αναφορικά με το κατά πόσο οι ανωτέρω μεταβολές θα μπορούσαν να υπαχθούν στην ίδια δικονομική πράξη σύμφωνα με την αρχή *ne bis in idem*.

Καταλήγουμε ότι στο δεδικασμένο αναζητούμε την ομοιότητα δύο υπαρκτών πράξεων, επί της μεταβολής της κατηγορίας αναζητούμε αν η δικονομική πράξη διατηρεί την ατομικότητά της κατόπιν αλλαγής στοιχείων των πραγματικών περιστατικών ή αν αποτελεί νέα διακριτή δικονομική πράξη. Από τις ανωτέρω προσεγγίσεις προκύπτει ότι υφίστανται δύο επίπεδα αξιολόγησης της ταυτότητας της δικονομικής πράξης, το πρώτο αφορά στην έκτασή της (αν δηλαδή εκτείνεται σε μία πράξη ή ένα ιστορικό γεγονός), και στη συνέχεια αν η μεταβολή των πραγματικών περιστατικών επηρεάζει την ταυτότητα αυτής. Αναφορικά με το πρώτο στάδιο, απάντηση δίνεται με την αποδοχή της αξιολογικής ή της οντολογικής θεώρησης της δικονομικής πράξης. Αναφορικά, δε, με τη μεταβολή, ή αλλιώς αντικατάσταση, των πραγματικών περιστατικών είναι παραδεκτό από τη θεωρία ότι η διατύπωση ενός γενικού κανόνα παραλληλίζεται με την προσπάθεια τετραγωνισμού του κύκλου, καθώς κρίνεται *in concreto*, με βάση τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά που συνθέτουν την δικονομική πράξη.

Κατόπιν των ανωτέρω διαπιστώσεων, η θεωρία αποπειράθηκε να εισάγει ορισμένα κριτήρια από τα οποία θα προκύπτει το ουσιωδώς διάφορο της δικονομικής πράξης. Αρχικά, ο νομικός χαρακτηρισμός μίας πράξης δεν αποτελεί εξατομικευμένη δικονομική πράξη καθώς ο νομοθέτης θεσπίζει διατάξεις στις οποίες μπορούν να υπαχθούν πολλά πραγματικά περιστατικά. Επομένως, το κατηγορητήριο δεν θα μπορούσε να είναι σαφές λέγοντας ότι ο Α κατηγορείται για ανθρωποκτονία, χρειάζεται η περιγραφόμενη πράξη να είναι εξατομικευμένη ώστε ο κατηγορούμενος

να είναι σε θέση να αντιληφθεί για ποια απ' όλες τις πιθανόν όμοιες πράξεις του διώκεται. Σύμφωνα με την κρατούσα⁹ άποψη, η δικονομική πράξη εξατομικεύεται από τη μοναδικότητα της φυσικής ενέργειας στο χωροχρόνο. Σύμφωνα με τη θεωρία της λογικής, το κατηγορητήριο αποτελείται από το ατομικό στοιχείο (ο Α τέλεσε) και το κατηγορήμα (στις 12/12/2021 και περί ώρα 03:00 πμ, στον πρώτο όροφο της πολυκατοικίας επί της οδού.... ανθρωποκτονία δια πυροβολισμού κατά του Β), η ταυτότητα της δικονομικής πράξης δηλαδή εξειδικεύεται από το κατηγορήμα, δηλαδή τον τόπο χρόνο ή το μέσω τέλεσης του εγκλήματος. Επίσης ο Davidson εκκινώντας από τη θεωρία της λογικής, υποστήριξε, ότι η δικονομική πράξη εξατομικεύεται από τον τόπο, το χρόνο και την αιτιακή αλληλουχία (αίτιο-αποτέλεσμα) των γεγονότων. Ο Binding απ' την άλλη, θεωρεί ως στοιχεία εξατομίκευσης της δικονομικής πράξης κάθε προσδιοριστικό της πράξης στοιχείο, το υλικό μέσο και την πορεία της αξιοποίησης πράξης. Ωστόσο, διακριτή μεταχείριση επιφυλάσσεται στην εξατομίκευση των δικονομικών πράξεων που αφορούν εγκλήματα αποτελέσματος, όπου η προσβολή του εννόμου αγαθού τελείται άπαξ και επομένως δεν μπορεί να υπάρξει άλλη όμοια προσβολή. Για παράδειγμα, στη λαθρεμπορία ο εισαγωγέας πρέπει να γνωρίζει για ποια απ' όλες τις εισαγωγές που έχει κάνει κατηγορείται, ότι εισήγαγε υποτιμολογημένα προϊόντα. Απ' την άλλη, ο δολοφόνος του Α δεν θα μπορούσε να συγγέει τη δολοφονία του Α με άλλη.

Ε΄- ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΔΔΑ ΚΑΙ ΔΕΕ

Τα ευρωπαϊκά δικαστήρια, κατά κύριο λόγο δεν υπεισέρχονται σε κρίση επί του θεσμού μεταβολής της κατηγορίας, απλώς ικανοποιούνται να διαπιστώσουν ότι η μεταβολή της κατηγορίας παραβίασε τα υπερασπιστικά δικαιώματα του κατηγορουμένου. Το πότε η μεταβολή της κατηγορίας κρίνεται επιτρεπτή ή ανεπίτρεπτη και με ποια κριτήρια κρίνεται, ώστε να καταλήξει σε παραβίαση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων δεν καθορίζεται. Ωστόσο, αναγνωρίζεται ότι τα ευρωπαϊκά δικαστήρια, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, έχουν διαπιστώσει ότι το αντικείμενο της ποινικής δίκης αφορά τα πραγματικά περιστατικά (factum όχι criminem) καθώς και ότι η αρχή της δίκαιης δίκης αφορά και το στάδιο της

⁹ βλ. Τζαννετής, «Η Ταυτότητα της Δικονομικής Πράξης» 2010 σελ. 239

προδικασίας ώστε το κατηγορητήριο να πρέπει να είναι σαφές, εξατομικεύοντας την επίδικη πράξη.

I. CASE OF PÉLISSIER AND SASSI v. FRANCE (Application no. 25444/94)

Η απόφαση δημοσιεύθηκε στις 25 Μαρτίου 1999. Αναφορικά με τα πραγματικά περιστατικά: Εταιρία αποτελούμενη από τέσσερεις εταίρους, κατά το χρόνο λειτουργίας της είχε στενή συνεργασία με άλλη εταιρία, στην οποία το 1983 όφειλε 3.000.000 και το 1984 (έτος χρεοκοπίας) 10.000.000. Στον ένα εταίρο-διαχειριστή ασκήθηκε ποινική δίωξη για απάτη και υπεξαίρεση. Στη συνέχεια η κατηγορία επεκτάθηκε και στους δύο προσφεύγοντες οι οποίοι ενώπιον του α΄ βαθμού δικαστηρίου κρίθηκαν για την πράξη της εγκληματικής πτώχευσης και αθώωθηκαν. Στη συνέχεια, ο υποστηρίζων την κατηγορία¹⁰, δηλαδή ο δανειστής των 10 εκατ., άσκησε έφεση και στον β΄ βαθμό οι προσφεύγοντες καταδικάστηκαν για την πράξη της συνέργειας σε εγκληματική πτώχευση. Το ΕΔΔΑ θεώρησε ότι η μεταβολή της κατηγορίας και η καταδίκη τους ενώπιον του β΄ βαθμού δικαστηρίου παραβίασε τα υπερασπιστικά τους δικαιώματα.

II. CASE MIRAUX v. FRANCE (Application no. 73529/01)¹¹

Η απόφαση δημοσιεύθηκε στις 26/09/2006. Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά, ασκήθηκε ποινική δίωξη στον προσφεύγοντα για βιασμό και σεξουαλικές βιαιοπραγίες κατά δύο ανηλίκων, εν τέλει παραπέμφθηκε για απόπειρα βιασμού και σεξουαλική βιαιοπραγία μετά την ακροαματική διαδικασία ο Πρόεδρος απηύθυνε επικουρικό ερώτημα στους ενόρκους, θέτοντας το ενδεχόμενο καταδίκης για το περατωμένο έγκλημα του βιασμού, για το οποίο, και τελικά, καταδικάστηκε. Το ΕΔΔΑ διαπιστώνει παραβίαση του άρθρου 6 §3 περίπτωση α΄ και β΄ της ΕΣΔΑ, με την αιτιολογία, ότι η μεταβολή έλαβε χώρα ενώ δεν υπήρξε δυνατότητα άσκησης του υπερασπιστικού δικαιώματος επί της μεταβληθείσας κατηγορίας.

¹⁰ Σημειώνεται ότι πριν καν νομιμοποιηθεί ως μάρτυρας για την υποστήριξη της κατηγορίας απέστειλε επιστολή στον εισαγγελέα ώστε κατά το στάδιο της προδικασίας η αποδοθείσα στους προσφεύγοντες κατηγορία της συνέργειας σε εγκληματική πτώχευση να μετατραπεί σε συναυτουργία, την οποία θέση και συμμερίστηκε η κατηγορούσα αρχή, με αποτέλεσμα να παραπεμφθούν στο α΄ βαθμού δικαστήριο ως αυτουργοί της εγκληματικής πτώχευσης.

¹¹ ΝοΒ 2007, σελ. 759 με σχολιασμό Σ. Χούρσογλου

Στην Ελλάδα συχνά μεταβάλλεται ο νομικός χαρακτηρισμός της πράξης κατά την διάσκεψη του Δικαστηρίου και ανακοινώνεται στον κατηγορούμενο με την δημοσίευση της απόφασης ιδρύοντας λόγο απόλυτης ακυρότητας (171 §1 περ. δ'). Η πρακτική αυτή βρίσκει έρεισμα στο αρ 371 § 3 του πΚΠΔ και το άρθρο 368 § 3 του νΚΠΔ, καθώς αναφέρει «ψηφοφορία για την ενοχή ή την αθωότητα του κατηγορουμένου για την πράξη που του αποδίδεται, όπως αυτή προέκυψε από την κύρια διαδικασία και για το χαρακτηρισμό της πράξης.».

Με το νόμο 4620/2019 εισήχθη στο άρθρο 343 §2, η όποια ανέφερε, «Αν από την αποδεικτική διαδικασία προκύψουν νέες περιστάσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να συνδεθούν με επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας, το δικαστήριο, εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα από τον κατηγορούμενο, παρέχει σε αυτόν τον κατά την κρίση του αναγκαίο χρόνο προετοιμασίας. Η πιθανολογούμενη μεταβολή της κατηγορίας ουδέποτε συνιστά λόγο αναβολής της δίκης. Η αιτιολογική έκθεση του νόμου του 2019, κάνοντας αναφορά στο βιβλίο του Α. Τζαννετή (Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης, 285 επ.) και την νομολογία του ΕΔΔΑ έθεσε την δεύτερη παράγραφο του άρθρου 343 ΚΠΔ, όπως εκτέθηκε ανωτέρω, χρησιμοποιώντας ως γνώμονα το §265 StPO του Γερμ ΚΠΔ, όπου, στην πρώτη παράγραφο, αναφέρεται το ανεπίτρεπτο μεταβολής της κατηγορίας αν ο/η κατηγορούμενος/-η δεν ενημερωθεί σχετικά με αυτή ώστε να ασκήσει τα υπερασπιστικά του/της δικαιώματα. Στην δεύτερη παράγραφο, αναφέρεται ότι η ως άνω υποχρέωση συντρέχει σε περιπτώσεις επίτασης της ευθύνης του/της κατηγορουμένου/-ης ή εφαρμογής επιβαρυντικών περιστάσεων και όταν το δικαστήριο μεταβάλλει τον νομικό χαρακτηρισμό της πράξης ή τα πραγματικά περιστατικά. Καταλήγοντας, ότι ο/η κατηγορούμενος/-η έχει δικαίωμα να υποβάλλει αίτημα, ή αυτεπαγγέλτως το δικαστήριο, να αναβάλλει προκειμένου να προετοιμαστεί και να ασκήσει αποτελεσματικά τα υπερασπιστικά του/της δικαιώματα, ενόψει της μεταβολής.

Σήμερα, σύμφωνα με το άρθρο 343 §2, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 135 του νόμου 4855/2021, και ισχύει ως εξής, «2. Εφόσον το δικαστήριο μετά το πέρας της αποδεικτικής διαδικασίας και πριν από την απόφαση για την ενοχή, προσανατολίζεται σε βελτίωση της κατηγορίας ή ορθότερο νομικό χαρακτηρισμό, οφείλει να ενημερώσει τον παρόντα κατηγορούμενο και να του δώσει τον αναγκαίο χρόνο προετοιμασίας. Η πιθανολογούμενη βελτίωση της κατηγορίας ή ο ορθότερος νομικός χαρακτηρισμός ουδέποτε συνιστούν λόγο αναβολής της δίκης.»

αναγνωρίστηκε η υποχρέωση του δικαστηρίου να ενημερώσει τον κατηγορούμενο, όταν επρόκειτο να μεταβάλει την κατηγορία και έχει παρέλθει το στάδιο της αποδεικτικής διαδικασίας.. Από την επισκόπηση των ανωτέρω προκύπτει ότι ο γερμανικός ΚΠΔ δεν συνδέει κανένα στάδιο της επ' ακροατηρίου διαδικασίας με την υποχρέωση του δικαστηρίου να ενημερώσει για τη μεταβολή. Αντιθέτως ο Έλληνας νομοθέτης όρισε ότι το κρίσιμο χρονικό σημείο είναι το πέρας της αποδεικτικής διαδικασίας. Έτσι αφενός, η διάταξη του ν. 4620/2019, που προέβλεπε την υποβολή αιτήματος από τον κατηγορούμενο, δεν είναι αρκετό για να εξυπηρετήσει τα υπερασπιστικά καθήκοντα του κατηγορουμένου, καθώς σύνθητες είναι η μεταβολή να ανακοινώνεται με την εκφορά της απόφασης¹². Επίσης, αδόκιμη προστασία υπερασπιστικού δικαιώματος αποτελεί η υποβολή αιτήματος του κατηγορουμένου για πιθανή μεταβολή που ίσως θα εκτιμήσει το δικαστήριο, αν θεωρηθεί ότι υφίσταται ακόμη τέτοια δυνατότητα, κατά τη ερμηνεία της ισχύουσας διάταξης. Αλλά και κατά τη γραμματική ερμηνεία του αρ. 343 §2 του ΚΠΔ, όπως ισχύει σήμερα, δεν εξασφαλίζει την ουσιαστική άσκηση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του/της κατηγορουμένου/-ης, καθώς κατόπιν πέρατος της αποδεικτικής διαδικασίας, δηλαδή κατά το χρονικό σημείο, που το δικαστήριο φέρει το βάρος να ενημερώσει σχετικά με τη μεταβολή, ο/η κατηγορούμενος/-η δεν δύναται να εισφέρει νέα αποδεικτικά μέσα για να αντικρούσει την νέα κατηγορία. Μάλλον πρόκειται για μία επίφαση άσκησης του υπερασπιστικού δικαιώματος, γιατί στην περίπτωση που ενώπιον του β' βαθμού δικαστηρίου, και μετά το πέρας της αποδεικτικής διαδικασίας, το δικαστήριο μεταβάλει την κατηγορία, τότε ο/η κατηγορούμενος μόνο με την απολογία του και την αγόρευση του παραστάntος δύναται να αντιλέξει σε αυτή, που σύμφωνα με την νομολογία του ΕΔΔΑ (CASE OF PÉLISSIER AND SASSI v. FRANCE) δεν αποτελεί αποτελεσματική άσκηση του υπερασπιστικού δικαιώματος. Τέλος, σύμφωνα με τη γραμματική ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 343 §2 του ΚΠΔ δεν προβλέπεται δυνατότητα να υποβάλει ο/η/ ίδιος/-α κατηγορούμενος/-η σχετικό αίτημα, καθιστώντας αμφισβητήσιμη την έγκαιρη -πριν την λήξη της αποδεικτικής διαδικασίας- υποβολή αιτήματος για διακοπή της συνεδρίασης ενόψει πιθανής μεταβολής.

Τέλος σημειώνεται, ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου σε πολλές περιπτώσεις ανεπίτρεπτης μεταβολής της κατηγορίας, ο ΑΠ υποστηρίζει ότι

¹² Ομοίως η εν μέρει ακυρωθείσα με την ΑΠ 746/2023.

ιδρύεται λόγος ακυρότητας σύμφωνα με την περίπτωση β' του αρ.171 ΚΠΔ, αναφορικά με την κίνηση της ποινικής δίωξης, καθώς η ποινική δίωξη δεν ασκήθηκε σύμφωνα με τα άρθρα 27 και 43 του ΚΠΔ, καθώς μία νέα πράξη, όπως αυτή προέκυψε κατόπιν της ανεπίτρεπτης μεταβολής της κατηγορίας, αποτέλεσε αντικείμενο της ποινικής δίκης κατά παράβαση των ανωτέρω διατάξεων. Η θεωρία ωστόσο, σθεναρά υποστηρίζει ότι μάλλον πρόκειται για παραβίαση της περίπτωσης δ' του άρθρου 171, αναφορικά με την παραβίαση των δικαιωμάτων του/της κατηγορουμένου/-ης, καθώς ο ανακριβής προσδιορισμός στο κατηγορητήριο της πράξης του/της κατηγορουμένου/-ης για την οποία έχει ασκηθεί ποινική δίωξη, αποδυναμώνει την προετοιμασία και την άμυνά του/της ενώπιον των δικαστικών οργάνων στα οποία καλείται να λογοδοτήσει αναφορικά με αυτή την πράξη, ήτοι παραβιάζει τα υπερασπιστικά του δικαιώματα.

III. CASE OF DALLOS v. HUNGARY (Application no. 29082/95)

Η απόφαση δημοσιεύθηκε την 01^η/03/2001, και σύμφωνα με την αιτ. σκ. 49 η Επιτροπή και το Δικαστήριο έφεραν αντικρουόμενες απόψεις. Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά, ο προσφεύγων ήταν διαχειριστής ουγγρικής εταιρίας, η οποία δραστηριοποιούνταν στο εξωτερικό εμπόριο, και συνεργαζόταν στενά με άλλη ουγγρική εταιρία και μία, που είχε με έδρα στη Δανία. Από την εταιρία στη Δανία ο προσφεύγων έλαβε χρηματικό ποσό (1,4 εκατ.) καταβλητέο στην άλλη ουγγρική εταιρία, το οποίο ουδέποτε κατέβαλε. Παραπέμφθηκε και καταδικάστηκε στον α' βαθμό για το αδίκημα της κακουργηματικής υπεξαίρεσης, ενώπιον του β' βαθμού, ωστόσο, με την πρόφαση της συμβατικής υποχρέωσης να αποδώσει το ανωτέρω χρηματικό ποσό μεταβλήθηκε η κατηγορία σε απάτη στις 12/11/1993 και καταδικάστηκε για απάτη στις 8/12/1993. Ωστόσο, εν προκειμένω το ΕΔΔΑ υποστήριξε ότι, αφενός, δεν μεταβλήθηκαν τα πραγματικά περιστατικά, και αφετέρου, ο προσφεύγων μπορούσε να απευθυνθεί σε ανώτερο δικαστήριο (Supreme Court) το οποίο δύναται να εξετάσει και επί της ουσίας την κατηγορία, για το λόγο αυτό εν προκειμένω δεν παραβιάστηκαν τα υπερασπιστικά του δικαιώματα, καθώς

στο Supreme Court δύναται να προβάλλει τους υπερασπιστικούς του ισχυρισμούς αναφορικά με την νέα κατηγορία που του αποδόθηκε, αιτ. σκέψεις και 50-52¹³.

IV. ΔΕΕ C-646/17

Η απόφαση του ΔΕΕ δημοσιεύθηκε στις 13 Ιουνίου 2019, με αφορμή προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε δικαστήριο της Ιταλίας. Το Δικαστήριο αφού τονίζει την ανάγκη εξατομίκευσης της πράξης στο κατηγορητήριο, ώστε να πληρείται ο δίκαιος χαρακτήρας της διαδικασίας προβαίνει σε ερμηνεία της οδηγίας 2012/13 και καταλήγει (αιτ. σκ. 70¹⁴) **ότι κατά τη μεταβολή της κατηγορίας, είτε αφορά στα πραγματικά περιστατικά είτε στο νομικό χαρακτηρισμό αυτών, επιβάλλεται ο κατηγορούμενος να διαθέτει περιθώριο άσκησης των υπερασπιστικών του δικαιωμάτων.** Επίσης διαπιστώνει (αιτ. σκ. 73) ότι η δυνατότητα ποινικής διαπραγμάτευσης δεν περιλαμβάνεται στα υπερασπιστικά δικαιώματα του κατηγορουμένου. Ομοίως με τις προαναφερθείσες αποφάσεις, έχει αποφανθεί το ΕΔΔΑ, αναφορικά με το επιτρεπτό ή μη της μεταβολής της κατηγορίας και στις υποθέσεις *Abramyan v. Russia*, *Sipavicius v. Lithuania* και *Gelenidze v. Georgia*¹⁵.

V. CASE OF MATTOCCIA v. ITALY (Application no. 23969/94)

Η απόφαση δημοσιεύθηκε στις 25/07/2000, σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά, μητέρα κοριτσιού με νοητική υστέρηση, κατήγγειλε στις αρχές τον βιασμό της κόρης της, ο οποίος είχε λάβει χώρα περίπου 20 μέρες πριν την καταγγελία. Οι πληροφορίες, αναφορικά με το συμβάν, έρχονται αποσπασματικές από την παθούσα και μία φίλη της, και δεν προσδιορίζεται επαρκώς ο τόπος και ο χρόνος τέλεσης του αδικήματος. Ο προσφεύγων κατηγορείται και εν τέλει

¹³ «50. It is to be noted that the Supreme Court entirely reviewed the applicant's case, both from a procedural and a substantive-law point of view.... The Supreme Court was satisfied, when upholding the applicant's conviction, that the constituent elements of the offence of fraud were present.»

<https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-59264>

¹⁴ «Συναφώς, όπως προκύπτει από τη νομολογία που μνημονεύεται στις σκέψεις 51 έως 53 και 55 της παρούσας αποφάσεως, ο σεβασμός των δικαιωμάτων υπερασπίσεως, κατά την έννοια αυτής της διατάξεως του Χάρτη, επιβάλλει ότι, στην περίπτωση μεταβολής του νομικού χαρακτηρισμού των πραγματικών περιστατικών που αποτελούν το αντικείμενο της κατηγορίας, ο κατηγορούμενος πρέπει να ενημερώνεται σχετικά σε χρονικό σημείο κατά το οποίο έχει ακόμη τη δυνατότητα να αντιδράσει αποτελεσματικά, πριν από το στάδιο της διασκέψεως, ώστε να μπορέσει να προετοιμάσει αποτελεσματικά την υπεράσπισή του.»

¹⁵ Αντιστοίχως <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-88820>, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-60158> και <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-197267>

καταδικάζεται σε α' και β' βαθμό για βιασμό. Το ΕΔΔΑ (αιτ. σκ 66-67) τονίζει ότι από την προδικασία στον πρώτο και στο δεύτερο βαθμό προκύπτουν αντιφάσεις αναφορικά με το χρόνο τέλεσης¹⁶ και αδυναμία καθορισμού του τόπου τέλεσης της αξιόποινης πράξης, ήτοι μεταβάλλεται η αιτία της ποινικής δίωξης του κατηγορουμένου, (αιτ. σκ.65) σε συνδυασμό, με το γεγονός ότι ο προσφεύγων έλαβε αντίγραφα της ποινικής δικογραφίας μετά τον α' βαθμό. Καταλήγει (αιτ. σκ. 71¹⁷) ότι κατά παράβαση των υπερασπιστικών του δικαιωμάτων (αρ. 6 § 3 περίπτωση α' και β') μεταβλήθηκαν χαρακτηριστικά της πράξης στοιχεία όπως είναι ο τόπος και ο χρόνος τέλεσης, καθώς δεν θα μπορούσε να προετοιμάσει την υπερασπιστική γραμμή προσηκόντως καλώντας μάρτυρες ή επικαλούμενος άλλοι, όταν σε κάθε επ' ακροατηρίου δικάσιμο, προκύπτει διαφορετικός χρόνος και τόπος τέλεσης της αξιόποινης πράξης.

VI. CASE OF BAJČIĆ v. CROATIA (Application no. 67334/13)

Η απόφαση του ΕΔΔΑ δημοσιεύθηκε στις 8/10/2020. Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά, ο προσφεύγων καταδικάστηκε από το «Πταισματοδικείο» για παραβιάσεις του ΚΟΚ (ταχύτητα, φθαρμένα ελαστικά και εγκατάλειψη τόπου ατυχήματος), λίγο πριν καταστεί αμετάκλητη η απόφαση του «Πταισματοδικείου» παραπέμπεται για ανθρωποκτονία λόγω της αυτής πλημμελούς οδηγικής συμπεριφοράς του και προσφεύγει ενώπιον του ΕΔΔΑ, επικαλούμενος την αρχή *ne bis in idem*. Το δικαστήριο, αρχικά, εξετάζει το περιεχόμενο του όρου *idem* και *bis*, της αρχής *ne bis in idem*, όπως κατοχυρώνεται στο άρ. 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.

- Ταυτότητα παραβατικής συμπεριφοράς (*Idem*):

Διαπιστώνει (αιτ. σκ. 34, 36 και 38) ότι τα πραγματικά περιστατικά επικαλύπτονται ωστόσο τα πραγματικά περιστατικά για τις παραβάσεις του ΚΟΚ δεν

¹⁶ Τονίζοντας άστοχα ότι το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από τον α' στον β' βαθμό ήταν μόλις ενός μήνα και ο χρονικός προσδιορισμός της πράξης μεταβλήθηκε, καθώς η α' βαθμού δίκη έλαβε χώρα στις 19/05/1989 και η β' βαθμού δίκη στις 12/06/1990.

¹⁷ «Given that the information contained in the accusation was characterised by vagueness as to essential details concerning time and place, was repeatedly contradicted and amended in the course of the trial, and in view of the lengthy period that had elapsed between the committal for trial and the trial itself (more than three and a half years) compared to the speed with which the trial was conducted (less than one month), fairness required that the applicant should have been afforded greater opportunity and facilities to defend himself in a practical and effective manner, for example by calling witnesses to establish an alibi.»

αρκούν για την ποινική δίωξη του θανάσιμου τραυματισμού, επομένως υφίσταται μερική ταύτιση των πραγματικών περιστατικών επίσης αν απαγορευθεί η ποινική δίωξη για το θανατηφόρο τραυματισμό, τότε δεν θα αντιμετωπίσει κυρώσεις για πτυχή αποτελέσματος, που προκάλεσε με την αξιόποινη πράξη του.

- Επανάληψη της ίδιας διαδικασίας (Bis):

Το Δικαστήριο εισάγει (αιτ. σκ. 39) 4 κριτήρια για να διαπιστώσει την ταυτότητα της διαδικασίας,

- i. Διαφορετική διαδικασία μη επιδιώκοντας συμπληρωματικούς σκοπούς και αντιμετωπίζοντας διαφορετικές πτυχές της κοινωνικής απαξίας αναφορικά με την επίδικη συμπεριφορά
- ii. Αν ήταν αναμενόμενη η κίνηση δύο διαφορετικών διαδικασιών λόγω της φύσης των αποτελεσμάτων που προκάλεσε η αξιόποινη συμπεριφορά
- iii. Αν οι διαδικασίες κινήθηκαν με τρόπο που να κινδυνεύουν να βγουν αντιφατικές αποφάσεις και να μην εκτιμηθούν από κοινού σωστά τα στοιχεία
- iv. Αν η απόφαση που εκδόθηκε πρώτη λήφθηκε υπόψη από αυτή που εκδόθηκε σε δεύτερο χρόνο.

Εν προκειμένω (αιτ. σκ. 41-45) το «Πταισματοδικείο» επιβάλλει πρόστιμο για την επικίνδυνη οδήγηση (ταχύτητα, φθαρμένα ελαστικά και αποχώρηση από τόπο ατυχήματος), έγκλημα αφηρημένης διακινδύνευσης με σκοπό να προφυλάξει την ομαλή κυκλοφορία των οχημάτων. Απ' την άλλη η άσκηση της ποινικής δίωξης αφορά την πρόκληση θανάτου σε πεζό εξαιτίας της ανεύθυνης οδηγικής συμπεριφοράς. Τέλος, το «Πταισματοδικείο» δεν είναι αρμόδιο να δικάσει την σωματική βλάβη σε πεζή που επέφερε το θάνατό της, ούτε η ποινή που επιβλήθηκε από αυτό είναι ανάλογης ποινικής απαξίας. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, καταλήγει ότι δεν παραβιάστηκε η αρχή *ne bis in idem*.

ΣΤ'. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠ:

Στην παρούσα ενότητα θα εξεταστεί, αρχικά σε θεωρητικό πλαίσιο πώς αντιμετωπίζει ο ΑΠ την μεταβολή της κατηγορίας, παραθέτοντας κοινώς αποδεκτά (από τη θεωρία και τη νομολογία) παραδείγματα, και στη συνέχεια θα γίνει ειδικότερη αναφορά στις ορθότερες αποφάσεις του ΑΠ.

«Μεταβολή κατηγορίας, που δημιουργεί λόγο αναιρέσεως της αποφάσεως, κατά το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α` του ΚΠΔ, σε συνδυασμό με το άρθρο 171 παρ. 1 στοιχ. β` του ίδιου Κώδικα, για απόλυτη ακυρότητα, λόγω μη τηρήσεως των διατάξεων που καθορίζουν την κίνηση της ποινικής διώξεως από τον Εισαγγελέα, υπάρχει, όταν η πράξη για την οποία επήλθε η καταδίκη είναι ουσιωδώς διάφορη από εκείνη που εισήχθη σε δίκη ο κατηγορούμενος, κατά τόπο, χρόνο και ιστορικές περιστάσεις (οντολογικό κριτήριο), ώστε να συνιστάται **έγκλημα αντικειμενικά διαφορετικό (αξιολογικό κριτήριο)**.» (ενδεικτικά απόσπασμα από την ΑΠ 573/1996)

I. Οντολογικό κριτήριο

Αρχικά, ο ΑΠ κάνει δεκτό ότι είναι επιτρεπτή η μεταβολή της κατηγορίας όταν μεταβάλλονται τα πραγματικά περιστατικά αναφορικά με τον τρόπο, το χρόνο, τον τόπο και το πρόσωπο του παθόντος:

ΕΠΙΤΡΕΠΤΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

- Ακριβής προσδιορισμός ή συμπλήρωση πραγματικών περιστατικών σχετικά με τον τρόπο τέλεσης του εγκλήματος, για παράδειγμα ο Α σκότωσε την Β στις 3/11/23 στο σπίτι του τον Β με μαχαίρι → Ο Α σκότωσε τον Β στις 3/11/23 στο σπίτι του τον Β με κατσαβίδι.
- Μεταβολή του χρόνου τέλεσης της πράξης¹⁸, ακόμη και όταν καθιστά την έγκληση εμπρόθεσμη¹⁹, για παράδειγμα ο Α στις 31/5/2021 εξύβρισε τον Β και ο Β υπέβαλε έγκληση την 1^η/12/21 → Ο Α τελικά έβρισε τον Β στις 30/9/2021 και ο Β υπέβαλε έγκληση την 1^η/12/21.
- Μεταβολή του τόπου, ο Α βίασε την Β στον πρώτο όροφο του κτιρίου επί της οδού Ανδριανείου 20 στις 24/11/2022 ώρα 11:40 → Ο Α βίασε την Β στον δεύτερο όροφο του κτιρίου επί της οδού Ανδριανείου 20 στις 24/11/2022 ώρα 11:40

¹⁸ ΑΠ 2369/2007

¹⁹ ΑΠ 741/2007

- Μεταβολή παθόντος για μη προσωποπαγή έννομα αγαθά, ο Α αποπειράθηκε να δωροδοκήσει στις 25/11/2023 τον τελωνειακό υπάλληλο Β → Ο Α αποπειράθηκε να δωροδοκήσει στις 25/11/2023 τον τελωνιακό υπάλληλο Γ.

ΑΝΕΠΙΤΡΕΠΤΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

Κατ' εξαίρεση δεν είναι επιτρεπτή η μεταβολή των πραγματικών περιστατικών, όταν η μεταβολή του χρόνου ασκεί επιρροή στην παραγραφή του εγκλήματος και όταν αλλάζει ο φορέας του εννόμου αγαθού στα προσωποπαγή έννομα αγαθά. Έτσι.

- Η μεταβολή του χρόνου επηρεάζει την παραγραφή ή θεμελιώνει το αξιόποινο, για παράδειγμα ο Α κατηγορείται ότι τέλεσε κλοπή Η/Υ στις 13/2/2011, → και στο ακροατήριο που δικάζεται στις 14/2/2019 η κατηγορία μεταβάλλεται ότι τέλεσε κλοπή Η/Υ στις 25/6/2016.²⁰
- Μεταβολή φορέα για προσωποπαγή έννομα αγαθά²¹, για παράδειγμα ασκείται ποινική δίωξη στον Α ότι προκάλεσε το θάνατο του Β στις 13/11/23 στο πάρκινγκ επί της οδού Ιπποκράτους 14, → και το συμβούλιο παραπέμπει στο ακροατήριο τον Α για το θάνατο του Γ, τον οποίο προκάλεσε δια πνιγμού στην πισίνα του ξενοδοχείου «Φιλοξενία» επί της λεωφόρου Εγνατίας αρ. 65.

Επιπλέον, ο ΑΠ κρίνει επιτρεπτή τη μεταβολή της κατηγορίας ως προς νομικό χαρακτηρισμό της πράξης όταν τα πραγματικά περιστατικά παραμένουν ίδια ή υφίστανται επουσιώδεις διαφοροποιήσεις.

ΕΠΙΤΡΕΠΤΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

- Πλήρης ταύτιση πραγματικών περιστατικών, για παράδειγμα η Α εισάγει από το εξωτερικό αυτοκίνητο και δεν πληρώνει τους οφειλόμενους δασμούς στη συνέχεια εντός προθεσμίας παραδίδει στις τελωνειακές αρχές έτερο αυτοκίνητο έχοντας ανταλλάξει τον αριθμό πλαισίου των αυτοκινήτων (το εισαχθέν αυτοκίνητο φέρει τον αρ. πλ. του παλιού οχήματος και το παλιό

²⁰ ΑΠ 2368/2007

²¹ ΑΠ 1405/2008

όχημα φέρει τον αριθμό πλαισίου του εισαχθέντος οχήματος), έτσι με αυτό το τρόπο απαλλάσσεται από την υποχρέωση καταβολής δασμών αν και στην κατοχή της έχει εισαχθέν από το εξωτερικό όχημα. Ο Εισαγγελέας άσκησε ποινική δίωξη για πλαστογραφία, → στο ακροατήριο δικάστηκε για τα ίδια πραγματικά περιστατικά που συνιστούν το έγκλημα της λαθρεμπορίας.²²

- Χωρίς πλήρη ταύτιση πραγματικών περιστατικών, αρκεί να συμπίπτουν κατά τα ουσιώδη στοιχεία²³, για παράδειγμα κατόπιν έγκλησης ασκείται ποινική δίωξη κατά του Α για προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας διότι στις 8:30 στις 12/12/14 επιβιβασμένος στο λεωφορείο 608 θώπευσε την Β στα γεννητικά της όργανα, → κατόπιν στις 10/01/15 η Β υπέβαλε εκ νέου έγκληση αναφορικά με την εξύβριση που υπέστη και ειδικότερα, όταν ο Α προέβη σε αυτή τη χειρονομία η Β αντέδρασε και τότε ο Α άρχισε να αποκαλεί τη Β «τρελή, διεστραμμένη και ξετσίπωτη» επομένως ο Α παραπέμφθηκε στο ακροατήριο για τις πράξεις προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας και της εξύβρισης.
- Επουσιώδης αποκλίσεις πραγματικών περιστατικών, έστω και αν επιφέρει μεταβολή Α.υ. εγκλήματος²⁴, για παράδειγμα, επειδή στις 10/04/1912 βρέθηκε στο σπίτι του Α το πολύτιμο κόσμημα που χάρισε ο Γ στην Β ασκείται ποινική δίωξη κατά του Α για κλοπή, → κατά την ανάκριση όμως προκύπτει ότι το κόσμημα έβαλε η Β στην τσέπη του Α για να μην το χάσει όσο χόρευαν και το ξέχασε εκεί, κατόπιν ο Α επιστρέφοντας στην οικεία του αντιλαμβανόμενος τι συνέβη το ιδιοποιήθηκε και κατ' επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας παραπέμφθηκε για την πράξη της υπεξαίρεσης.
- Τα πραγματικά περιστατικά περιέχουν την νέα κατηγορία, για παράδειγμα η Α εμφανίζει για πληρωμή νοθευμένη επιταγή και ασκείται ποινική δίωξη σε βάρος της για νόθευση και χρήση πλαστού εγγράφου, → τη νόθευση έκανε τρίτο πρόσωπο και η κατηγορία σε βάρος της Α μεταβάλλεται για χρήση πλαστού εγγράφου²⁵.
- Μεταβολή μορφής υπαιτιότητας, για παράδειγμα ο Α στο ΜΟΔ κρίθηκε ένοχος για απόπειρα ανθρωποκτονίας, ήτοι τρέχοντας πυροβόλησε τον Β με

²² ΝΟΜΟΣ, 1853/1989 ΑΠ

²³ ΝΟΜΟΣ, 1616/1983 ΑΠ (ΠΟΙΝ)

²⁴ ΝΟΜΟΣ, 300/1981 ΑΠ (ΠΟΙΝ)

²⁵ ΑΠ 648/2007

σκοπό να τον εξουδετερώσει (δόλος α' βαθμού) παραταύτα αστόχησε, → ενώπιον του ΜΟΕ έγινε δεκτό ότι ο Α πυροβόλησε τον Β με σκοπό να διαφύγει την καταδίωξη, ήτοι τρέχοντας πυροβόλησε τον Β γνωρίζοντας ότι η πράξη αυτή θα μπορούσε να επιφέρει τον θάνατό του, και αποδοχή του αποτελέσματος (δόλος β' βαθμού)²⁶.

ΑΝΕΠΙΤΡΕΠΤΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

Απεναντίας, υπερβαίνει τα όρια του επιτρεπτού της μεταβολής της κατηγορίας η περίπτωση όπου τα πραγματικά περιστατικά μεταβάλλονται σε τέτοιο βαθμό ώστε δεν μπορεί να γίνει δεκτή η μεταβολή του είδους του εγκλήματος, για παράδειγμα, ο Α κατηγορείται ότι αφαίρεσε ξένο κινητό αντικείμενο από το Β, με σκοπό να το ιδιοποιηθεί, → κατά την αποδεικτική διαδικασία προκύπτει ότι ο Α γνωρίζοντας ότι ο Β του έχει εκποιήσει το εν λόγω όχημα, και επιδεικνύοντας αντισυμβατική συμπεριφορά έχει υπεισέλθει σε υπερημερία εκπλήρωσης συμβατικής υποχρέωσης, για αυτό ο Β αποφασίζει να προβεί στην ολοσχερή καταστροφή του οχήματος ενώ ακόμη βρίσκεται στην κατοχή του υπερήμερου οφειλέτη.

II. Αξιολογικό κριτήριο

Σωρευτικά στο οντολογικό κριτήριο η νομολογία θέτει και το αξιολογικό, σύμφωνα με το οποίο το επιτρεπτό της μεταβολής της κατηγορίας κρίνεται από το είδος του εγκλήματος, για το οποίο έχει ασκηθεί ποινική δίωξη. Και ειδικότερα, ακριβέστερος προσδιορισμός πραγματικών περιστατικών, μέχρι το σημείο όπου δεν στοιχειοθετείται η Α.υ. διαφορετικού είδους εγκλήματος, από αυτό που ασκήθηκε δίωξη.

²⁶ Σύμφωνα με την απόφαση 738/1997 ΑΠ (ΝΟΜΟΣ), ο κατηγορούμενος καταδικάζεται από το ΜΟΕ για την απόπειρα ανθρωποκτονίας με ενδεχόμενο δόλο. Σύμφωνα με την άποψη της εισηγήτριας, η γνώση και αποδοχή του αποτελέσματος συνιστούν το β' βαθμού δόλο, ενώ η γνώση και η ελπίδα ότι ίσως δεν επέλθει το αποτέλεσμα αποτελούν τον ενδεχόμενο δόλο. Διάκριση από την ενσυνείδητη αμέλεια, όπου γνωρίζει ο δράστης/ η δράστρια, την πιθανότητα επέλευσης του αποτελέσματος, πιστεύει ωστόσο ότι δεν θα συντρέξει στην προκειμένη περίπτωση.

ΕΠΙΤΡΕΠΤΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

- Από το μείζων στο ελάσσον, χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι επιτρεπτή η μεταβολή της κατηγορίας από την απάτη σε υπεξαίρεση (βλ. στη συνέχεια ΑΠ 1062/1999 και 1106/2007).
- Η ταύτιση των προσβαλλόμενων ενν. αγαθών καθοριστική ασχέτως των ουσιωδών διαφορών Α.υ. των εγκλημάτων, για παράδειγμα άσκηση ποινικής δίωξης για νόθευση εγγράφου, → μεταβάλλεται σε αξιόποινη πράξη κατάρτισης πλαστού εγγράφου²⁷, κατ' αυτό το τρόπο η νομολογία έχει κρίνει δεκτή και τη μεταβολή της κατηγορίας από κλοπή σε αποδοχή προϊόντος εγκλήματος, η οποία δεν γίνεται αποδεκτή από τη θεωρία και θα μας απασχολήσει στη συνέχεια.
- Μεταβολή συμμετοχικής δράσης στο έγκλημα, ενδεικτικά η ΑΠ 2273/2005²⁸, έκανε δεκτή τη μεταβολή της κατηγορίας από την συμμετοχική ευθύνη απλού συνεργού, σε αυτή του ηθικού αυτουργού.
- Μεταβολή βαθμού αμέλειας ή των σφαλμάτων από τα οποία προκύπτει η αμέλεια του δράστη/ της δράστριας, για παράδειγμα το α' βαθμού δικαστήριο δέχθηκε ότι ο θάνατος του παιδιού επήλθε από την αμελή συμπεριφορά του αναδόχου του κατοικίδιου, που συνίσταται στο γεγονός ότι ο σκύλος δεν φορούσε φίμωτρο, → το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δέχθηκε ότι ο θάνατος επήλθε από την πλημμελή συμπεριφορά του αναδόχου που συνίσταται στην μη οριοθέτηση το χώρου στο οποίο θα έχει πρόσβαση ο σκύλος²⁹.
- Μεταβολή από την απόπειρα σε ολοκληρωμένο έγκλημα και αντιστρόφως, για παράδειγμα ασκήθηκε ποινική δίωξη για την τέλεση απόπειρας βιασμού του Α κατά της Β, → το Συμβούλιο Εφετών παρέπεμψε στο τον κατηγορούμενο Α για το τετελεσμένο έγκλημα του βιασμού κατά της Β³⁰.
- Προσθήκη επιβαρυντικών περιστάσεων, για παράδειγμα άσκηση ποινικής δίωξης για εμπόριο ναρκωτικών ουσιών, → επιδίδεται κλητήριο θέσπισμα με

²⁷ ΑΠ 2325/2009, 648/2007 από κατάρτιση και χρήση πλαστού εγγράφου → χρήση νοθευμένου από τρίτο εγγράφου.

²⁸ ΝΟΜΟΣ, 2273/2005 ΑΠ

²⁹ ΝΟΜΟΣ, 871/2006 ΑΠ

³⁰ ΑΠ 1998/2006, με την αιτιολογία ότι ο Α χρησιμοποίησε βία κατά της Β και στη συνέχεια προχώρησε σε εξομοιωμένη γενετήσια πράξη σε βάρος της και όχι συνουσία, καθώς ήταν αδύνατο σε αυτόν.

την επιβαρυντική περίσταση της τέλεσης εμπορίας ναρκωτικών ουσιών καθ' ἑξῆς.³¹

- Μεταβολή τρόπου τέλεσης υπαλλακτικῶς μικτού εγκλήματος, για παράδειγμα ασκείται ποινική δίωξη για εμπορία ναρκωτικῶν ουσιῶν, και ειδικότερα της πώλησης ναρκωτικῶν ουσιῶν, → στο ακροατήριο προκύπτει ὅτι τέλεσε τὸ ἐγκλημα τῆς εμπορίας ναρκωτικῶν ουσιῶν και δια τῆς μεταφοράς τους³⁰.

ΑΝΕΠΙΤΡΕΠΤΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

Ἐξ αντιδιαστολής, ὄριο στην μεταβολή τῆς κατηγορίας αποτελεί ὅταν ἡ πράξη να διαφέρει κατ' εἶδος ἀπὸ αὐτή για τὴν ὁποία κινήθηκε ποινική δίωξη

- Ἀπὸ τὸ ελάχιστον στο μείζων, για παράδειγμα ἡ ἀσκηση ποινικῆς δίωξης κατὰ τοῦ Α για υπεξαίρεση, δεν μπορεί να μεταβληθεῖ σε ποινική δίωξη ἀπάτης.
- Διάκριση τῶν προσβαλλόμενων ἐνόμων αγαθῶν, για παράδειγμα ασκείται ποινική δίωξη στον Α για βλασφημία, → ὁ Εισαγγελέας τον παραπέμπει για ἐξύβριση κατὰ τοῦ Β³².

Ζ' - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

Στη γερμανική νομολογία γίνεται δεκτὴ ἡ δυαδική δικονομική πράξη, ὅπως υποστηρίχθηκε ἀπὸ τον Detmer, ἡ ὁποία εξατομικεύεται στο στάδιο πριν τὴν ἐκδοση ἀπόφασης με βάση τὴν ἐνέργεια, και κατόπιν ἐκδοσης τῆς ἀπόφασης με κριτήριο τὸ ἀποτέλεσμα. Στην πράξη τα δικαστήρια κατὰ τὴν μεταβολή τῆς κατηγορίας ἐπιστρατεύουν τὸ αξιολογικὸ κριτήριο και κατὰ τὸ στάδιο τοῦ δεδικασμένου ἐπιστρατεύουν τὴν ἐνότητα τοῦ ιστορικοῦ γεγονότος. Ἀπὸ τὴ θεωρία δεν γίνεται ἀποδεκτὴ ἡ δυαδική δικονομική πράξη γιατί εἰσάγει διαφορετικά μέτρα και σταθμά για τὴν κρίση ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς δίκης στο στάδιο πριν και κατόπιν τῆς ἐκδοσης τῆς ἀπόφασης.

Ἀπὸ τὴν ἐπισκόπηση τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἡ νομολογία, τῶν ἐλληνικῶν και τῶν γερμανικῶν δικαστηρίων, εἰσάγει γενικὲς κατευθυντήριες γραμμὲς -το ουσιώδες διάφορο- που στην πράξη ἐξομοιώνονται με εὐχολόγιο. Συγκεκριμένα, εἶναι

³¹ ΑΠ 873/2002

³² ΝΟΜΟΣ, 1112/1986 ΑΠ

ακαθόριστη και ασαφής η επιλογή του οντολογικού ή του αξιολογικού κριτηρίου, δηλαδή σε ποιες περιπτώσεις προτιμάται το καθένα και γιατί, άλλωστε δεν γίνεται ουδεμία αξιολόγηση της έκτασης ή της ποιότητας των μεταβολών που γίνονται δεκτές ή μη. Επίσης, λαμβάνεται υπόψη το είδος του εγκλήματος, κατά παραβίαση της έννοιας της δικονομικής πράξης και του αντικειμένου της δίκης που συνίσταται σε factum, πραγματικά περιστατικά, και όχι σε criminem, αντικειμενικές υποστάσεις, οι οποίες είναι εκ φύσεως διατυπωμένες όχι για να εξατομικεύσουν την πράξη, αλλά για να υπαχθούν πολλές πράξεις σε αυτές. Κατ' αυτό το τρόπο είναι πιθανό πράξεις, που συρρέουν με πραγματική συρροή να εκλαμβάνονται ως η ίδια πράξη κατ' επιτρεπτή (;) μεταβολή των πραγματικών περιστατικών αυτής, όπως για παράδειγμα η συρροή της απόπειρας ανθρωποκτονίας του Α κατά του Β την Τρίτη 21/11/23 στο διαμέρισμα του Α, με την ανθρωποκτονία του Β από τον Α στις 22/11/23 στο διαμέρισμα του Β. Τέλος, το καθήκον διερεύνησης του Δικαστηρίου δεν θα πρέπει να περιοριστεί από τον νομικό χαρακτηρισμό της πράξης που απέδωσε ο/η Εισαγγελέας, ο οποίος/ η οποία προβαίνει σε αυτόν σε ένα πολύ πρώιμο στάδιο της ποινικής δίκης.

Η εμπιστοσύνη στις υποκειμενικές θεωρήσεις των δικαστών, αναφορικά με το επιτρεπτό της μεταβολής της κατηγορίας, επιφέρει ως αποτέλεσμα, πολλές φορές να απαντώνται αντικρουόμενες αποφάσεις, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της μεταβολής της κατηγορίας από κατάρτιση και χρήση πλαστού εγγράφου σε χρήση πλαστού εγγράφου -και κατάρτιση από τρίτο- να κρίνεται ανεπίτρεπτη στην απόφαση ΑΠ 217/2003, και επιτρεπτή στην απόφαση ΑΠ 648/2007. Επίσης η μεταβολή της κατηγορίας από κλοπή σε αποδοχή προϊόντος εγκλήματος κρίνεται επιτρεπτή στην απόφαση ΑΠ 809/1979, και ορθώς κρίνεται ανεπίτρεπτη στην απόφαση της Ολομέλειας του ΑΠ 1322/1979.

Ενόψει των ανωτέρω, ορθότερη κρίνεται³³ η θεώρηση επί της μεταβολής της κατηγορίας ως εξής, «δεν επιτρέπεται να αλλοιώνεται η πράξη κατά τα αντικειμενικά της κριτήρια, ώστε να προκύπτει η αντικειμενική υπόσταση ενός νέου εγκλήματος», ήτοι η μεταβολή της Α.υ. του εγκλήματος είναι νομικά αξιόλογη μόνο στην περίπτωση που προκύπτει από την ουσιώδη τροποποίηση των πραγματικών περιστατικών που συνθέτουν την διωκόμενη πράξη.

³³ Α. Τζαννετής, «Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης», σελ. 256.

Η' - ΚΑΤ' ΟΡΘΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

I. Ανεπίτρεπτη μεταβολή κατηγορίας κλοπή → αποδοχή κλοπιμαίου Ολ ΑΠ 1322/1979³⁴

Σύμφωνα με την οποία είναι ανεπίτρεπτη η μεταβολή της κατηγορίας από κλοπή σε αποδοχή προϊόντος εγκλήματος, καθώς οι αντικειμενικές υποστάσεις των εγκλημάτων αφενός είναι ασυμβίβαστες μεταξύ τους, δηλαδή κάποιος ο οποίος τέλεσε κλοπή σε βάρος συγκεκριμένου περιουσιακού αγαθού αποκλείεται ταυτόχρονα να τέλεσε και την πράξη της αποδοχής κλοπιμαίου για το ίδιο περιουσιακό αγαθό. Αφετέρου, οι αντικειμενικές υποστάσεις των δύο εγκλημάτων σχηματίζονται από όλως διαφορετικά πραγματικά περιστατικά. Έτσι, αν ασκηθεί ποινική δίωξη κατά του Α για την πράξη της αφαίρεσης με σκοπό ιδιοποίησης είναι μία πράξη όλως διακριτή από τα πραγματικά περιστατικά της γνώσης της προέλευσης του προϊόντος από εγκληματική δραστηριότητα και η αποδοχή της κατοχής του. Με αυτό το τρόπο ο ΑΠ θεμελιώνει το απαράδεκτο της μεταβολής της κατηγορίας σε συνάρτηση αποκλειστικά με τα πραγματικά περιστατικά που συνθέτουν την αξιόποινη πράξη «...το έγκλημα της αποδοχής ή διάθεσης προϊόντων εγκλήματος είναι ιδιώνυμο, αυτοτελές και ανεξάρτητο από το έγκλημα της κλοπής, που συγκροτείται από πραγματικά περιστατικά διαφορετικά... χωρίς να υπάρχει ταυτότητα στις πράξεις που συνθέτουν το έγκλημα της κλοπής και τις πράξεις που συνθέτουν το έγκλημα της αποδοχής κλοπιμαίων».

Μειοψηφούσα γνώμη υποστηρίζει την ταυτότητα του εννόμου αγαθού που προσβάλλουν οι δύο πράξεις, και ως εκ τούτου το επιτρεπτό της μεταβολής της κατηγορίας.

[Σχόλιο: Ειδικά παλιότερα, όπου η διαδικασία της απόδειξης ήταν αρκετά δυσχερέστερη σε σχέση με τα σημερινά δεδομένα, αν βρισκόταν στην κατοχή κάποιου ένα αντικείμενο που είχε κλαπεί, η κατηγορούσα αρχή θα του απέδιδε, για παράδειγμα, την αξιόποινη πράξη της κλοπής, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι γνωστά τα πραγματικά περιστατικά της τέλεσης της πράξης της αφαίρεσης ξένου αντικειμένου με σκοπό την ιδιοποίησή του. Ωστόσο, σημειώνεται ότι είτε κλοπή τέλεσε ο κατηγορούμενος είτε αποδοχή κλοπιμαίου το αποτέλεσμα θα ήταν το ίδιο, ότι δηλαδή θα βρισκόταν στην κατοχή του προϊόν εγκληματικής πράξης. Όπως είδαμε και στην αρχή η νομολογία είχε υιοθετήσει ακόμη και το τέχνασμα της υπαλλακτικής

³⁴ ΠουλΧρ Α', 281

καταδίκης, προκειμένου να προσπελάσει το αποδεικτικό έλλειμα. Ωστόσο είναι αναμφισβήτητο ότι η ποινική απαξία της θραύσης της ιδιωτικής σφαίρας ενός ατόμου και η ιδιοποίηση ξένου πράγματος έχει βαρύτερη ποινική απαξία από την γνώση ότι κάποιος ή κάποια χρησιμοποιώντας αθέμιτα μέσα απέκτησε ένα περιουσιακό αντικείμενο, το οποίο ο κατηγορούμενος αποφάσισε να περιλάβει στην κατοχή του. Με αποτέλεσμα, όσο και αν το δικαστήριο διατείνεται ότι κρίνει με βάση την ευμενέστερη διάταξη τον κατηγορούμενο και τα εγκλήματα είναι συναφή, ο μη αποκλεισμός του βαρύτερου εγκλήματος επηρεάζει την κρίση επί της διαμόρφωσης της ποινής. Για αυτό, είναι ορθό, όταν γνωστό είναι μόνο το αποτέλεσμα της πράξης, να διερευνάται ενδελεχώς από τις ανακριτικές αρχές αν θα μπορούσε να στοιχειοθετηθεί η πράξη της κλοπής, ειδάλλως κατ' εφαρμογή της αρχής *in dubio pro reo*, να κρίνεται για την πράξη της αποδοχής, καθώς η θέση του κατηγορουμένου δεν τον καθιστά έρμαιο των διατάξεων του ποινικού κώδικα, αναφορικά με τις αξιόποινες πράξεις που προσβάλλουν το έννομο αγαθό της ιδιοκτησίας.]

II. Επιτρεπτή μεταβολή απάτη → υπεξαίρεση ΑΠ 1106/2007

Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά, εκπρόσωπος εταιρίας έλαβε χρηματικό ποσό (19.000.000 δρχ) υπό την αυτή του ιδιότητα ώστε να αγοράσει για λογαριασμό των εντολέων του έντοκα γραμμάτια αντίστοιχης ονομαστικής αξίας. Αντ' αυτού ο κατηγορούμενος τα ιδιοποιήθηκε και στη συνέχεια αρνήθηκε να τα αποδώσει. Έτσι ασκήθηκε σε βάρος του ποινική δίωξη για την αξιόποινη πράξη της κακουργηματικής απάτης, κατηγορία την οποία μετέβαλε το Συμβούλιο εφετών κατ' ορθότερο νομικό χαρακτηρισμό σε κακουργηματική υπεξαίρεση.

III. Ομοίως ΑΠ1062/1999³⁵

Όπου φερόμενος ως πληρεξούσιος του ιδιοκτήτη ακινήτων έλαβε χρηματικά ποσά (56.000.000 δρχ), ως τίμημα από τους αγοραστές των ακινήτων. Από τα χρήματα αυτά απέδωσε στην ιδιοκτήτη 1.000.0000 δρχ, Κατά την κύρια ανάκριση προέκυψε, ότι, όντως, ο κατηγορούμενος λειτουργούσε υπό την ιδιότητα του πληρεξουσίου δικηγόρου του ιδιοκτήτη των ακινήτων. Έτσι, αρχικά, ασκήθηκε σε βάρος του ποινική δίωξη για κακουργηματική απάτη, η οποία ενώπιον του Συμβουλίου Εφετών μεταβλήθηκε σε κακουργηματική υπεξαίρεση. Σύμφωνα με την

³⁵ ΠονΧρ Ν, 520

πρόταση του Εισαγγελέως ΑΠ, Β. Παπαδάκη, επιτρεπτά το Συμβούλιο μετέβαλε την κατηγορία. Το δικαστήριο του ΑΠ έκρινε επίσης ότι επιτρεπτά μεταβλήθηκε η κατηγορία, ωστόσο αναίρεσε μερικώς, αναφορικά με την ελλιπή αιτιολογία συνδρομής του κακουργηματικού χαρακτήρα της πράξης παραπέμποντας στο συμβούλιο για να επανακριθεί.

Γίνεται παγίως δεκτό ότι η μεταβολή της κατηγορίας από απάτη σε υπεξαίρεση είναι επιτρεπτή, εκ του μείζονος προς το ελάχιστον, και όχι το αντίστροφο. Συγκεκριμένα η απάτη διακρίνεται από την υπεξαίρεση μόνο αναφορικά με την χρήση απατηλών μέσων για να έρθει στην κατοχή του δράστη/ της δράστριας το περιουσιακό έννομο αγαθό το οποίο στη συνέχεια θα ιδιοποιηθεί.

IV. Επιτρεπτή μεταβολή ως προς τις επιβαρυντικές περιστάσεις κατ' ορθότερο νομικό χαρακτηρισμό της πράξης 23/2014 Συμβ ΕΦ ΠΕΙΡ³⁶

Εν προκειμένω, σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά, ο μηνυτής αγόρασε τον 11/1993, με αντίτιμο 201.600 δολάρια ΗΠΑ, το 8% των μετοχών εταιρίας και εισέφερε στην περιουσία της ένα πλοίο. Κατόπιν, στις 10/3/1999, οι δύο άλλοι εταίροι πούλησαν το πλοίο εν αγνοία του εταίρου που το εισέφερε. Με βάση τα ανωτέρω πραγματικά περιστατικά ασκήθηκε σε βάρος τους ποινική δίωξη για κακουργηματική απάτη με όφελος τις 201.600 δολάρια ΗΠΑ, για την οποία αθώθηκαν. Στη συνέχεια υποβλήθηκε μήνυση για την πράξη της κακουργηματικής υπεξαίρεσης στοιχειοθετούμενη από τα ίδια πραγματικά περιστατικά (περιουσιακό όφελος 201.600 δολ. ΗΠΑ), και ασκήθηκε συμπληρωματική ποινική δίωξη για την πράξη της απάτης από κοινού δια της αθέμιτης απόκρυψης της αλήθειας, ήτοι απέκρυψαν από το μηνυτή την πώληση του πλοίου. Το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών απεφάνθη για τις χρονικά ύστερες ποινικές διώξεις, της υπεξαίρεσης αφενός ότι εμπίπτει στα όρια του δεδικασμένου της απάτης για την οποία αθώθηκαν οι κατηγορούμενοι. Αφετέρου, αναφορικά με την πράξη της απάτης από κοινού δια απόκρυψης της αλήθειας, ήτοι της παράλειψης ενημέρωσης για την πώληση του πλοίου και της παράλειψη απόδοσης του ποσού 8% επί τιμήματος που αποκομίσθηκε από την πώληση του πλοίου, δεν εμπίπτει στα όρια του δεδικασμένου της πρώτης ποινικής δίωξης, καθώς αποτελεί έτερη διακριτή πράξη. Επιπλέον κατ' επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας, ως ορθότερου νομικού χαρακτηρισμού της απάτης από κοινού, παρέπεμψε για την πράξη της απάτης από κοινού με τη συνδρομή των επιβαρυντικών περιστάσεων

³⁶ ΝΟΜΟΣ, 23/2014 Συμβ ΕΦ ΠΕΙΡ

τέλεσης κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια. Το Συμβούλιο Εφετών με το παρόν βούλευμα επικύρωσε το βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών απορρίπτοντας ως ουσία αβάσιμη την έφεση των κατηγορουμένων.

V. 158/2010 Συμβ ΕΦ ΛΑΡ³⁷

Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά, ομάδα τουλάχιστον τριών ατόμων συνενώθηκαν με σκοπό να τελέσουν τις εξής αξιόποινες πράξεις. Συγκεκριμένα δύο (2^{ος} και 3^{ος} κατηγ.) μετέφεραν με βάρκα μετανάστες, που δεν νομιμοποιούνται να εισέλθουν στην ελληνική επικράτεια, από τα παράλια της Τουρκίας στα παράλια του νομού Λάρισας. Ο 1^{ος} κατηγορούμενος οδηγώντας όχημα τύπου βαν συναντήθηκε με δύο άλλους από την ομάδα οι οποίοι κινούνταν με ΙΧΕ, σε ερημική περιοχή. Τα ως άνω οχήματα παρέλαβαν και μετέφεραν τους παρανόμως εισελθόντες μετανάστες με προορισμό την Αθήνα. Επίσης, σημειώνεται ότι οι άνθρωποι μεταφέρθηκαν υπό συνθήκες επικίνδυνες για τη ζωή τους, ήτοι η βάρκα δεν ήταν αξιόπλοη, υπέστησαν βία, στερήθηκαν νερό και φαγητό, «στοιβάζονταν» για να χωρέσουν στα μεταφορικά μέσα και τέλος κατέληξαν επιβιβασμένοι σε ακυβέρνητο όχημα. Έτσι αρχικά ασκήθηκε ποινική δίωξη για την πράξη της διευκόλυνσης εισόδου στο ελληνικό έδαφος κατά συναυτουργία, κατά συρροή και εκ κερδοσκοπίας στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης (πλημμεληματική μορφή συμμορίας). Η κατηγορία αυτή μεταβλήθηκε ενώπιον του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών σε παράνομη μεταφορά κατά συναυτουργία από το εξωτερικό στην Ελλάδα υπηκόων τρίτων χωρών (για 2^ο και 3^ο) και της προώθησης (για τον 1^ο) κατ' επάγγελμα με την επιβαρυντική περίσταση ότι από τις ανωτέρω πράξεις μπορούσε να προκύψει κίνδυνος σε άνθρωπο και την πλημμεληματική μορφή της συμμορίας (187 §3 ΠΚ), υιοθετώντας την πρόταση του Εισαγγελέα³⁸, το Συμβούλιο Εφετών επικύρωσε το βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών.

³⁷ ΝΟΜΟΣ, 158/2010 Συμβ ΕΦ ΛΑΡ

³⁸ «Το ζήτημα που ανακύπτει είναι αν ενώ απαγγέλθηκε κατηγορία για παράβαση του άρθρου 87 § 5 Ν. 3386/2005 επιτρέπεται αυτή να μεταβληθεί κατ' ορθότερο νομικό χαρακτηρισμό σε παράβαση του άρθρου 88 § 1β, γ του ίδιου Νόμου, ιδίως με την επιβαρυντική περίπτωση του εδαφίου γ. Η μεταβολή αυτή της κατηγορίας στα πλαίσια του ισχύοντος σε μας περιορισμένου κατηγορητικού συστήματος (μεικτού) είναι καθόλα επιτρεπτή καθόσον αντικείμενο της ποινικής δίκης είναι αυτό καθ' εαυτό το γεγονός ως ιστορικό συμβάν (*idem factum*) και όχι ο χαρακτηρισμός που δίνεται σ' αυτό από τον εισαγγελέα (*idem crimen*). Ακόμη γίνεται δεκτό ότι δεν υπάρχει μεταβολή κατηγορίας όταν στα ίδια γεγονότα δίνεται ο ορθός νομικός χαρακτηρισμός (βλ. ΑΠ 1705/2003 ΝοΒ 2004-649). Αξιοσημείωτο ακόμη είναι ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση ενώ η απαγγελία της κατηγορίας από την Ανακρίτρια του Β' Τμήματος Λάρισας έγινε με βάση το άρθρο 87 § 5 εδάφιο τελευταίο Ν. 3386/2005, εν τούτοις τα πραγματικά περιστατικά που περιγράφονται συμφωνούν πλήρως με τη

VI. 2295/2018 ΜΠλημμΑθ39

Με αφορμή την υπ' αριθμόν 2295/2018 απόφαση του ΜονΠλημμΑθηνών, η οποία έκρινε ανεπίτρεπτη τη μεταβολή από επικίνδυνη σε βαριά σωματική βλάβη ενώπιον του ακροατηρίου, λόγω των μεταγενέστερων αποτελεσμάτων που επέφερε η πράξη στην υγεία του θύματος, παραπέμποντας στον ΕισΠλημμ κατ' αρ. 120 §3 ΚΠΔ για νέα ποινική δίωξη.

Κατά τη θεωρία η μεταβολή είναι επιτρεπτή, γιατί το αντικείμενο της ποινική δίκης είναι η πράξη του κατηγορουμένου, ταύτιση της δικονομικής πράξης με το *idem*, κατ' ερμηνεία της αρχής *ne dis in idem*. Αρχικά, διαπιστώνεται ότι η αρχή μη χειροτέρευσης της θέσης του κατηγορουμένου τυγχάνει εφαρμογής μόνο στη δίκη κατόπιν άσκησης ενδίκου μέσου κατά απόφασης, άλλωστε έχει *ratio*, να προστατεύσει την εμπιστοσύνη του κατηγορουμένου ότι δεν θα βρεθεί σε δυσμενέστερη θέση από αυτή που βρίσκεται κατόπιν έκδοσης της πρωτοβάθμιας απόφασης, ώστε η άσκηση των ένδικων μέσων να μην τίθεται υπό απειλή ότι αναζητώντας το δίκιο του κινδυνεύει να χάσει τα κεκτημένα. Με άλλα λόγια πρέπει να γίνει διάκριση και να εξετάζεται εκ των υστέρων ο χρόνος μεταβολής της κατηγορίας και κατά πόσο αυτός παρακωλύει την άσκηση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, προηγείται όμως η κρίση περί του επιτρεπού της μεταβολής της κατηγορίας η οποία άπτεται των πραγματικών περιστατικών, ήτοι την επίδικη ενέργεια του κατηγορουμένου/ της κατηγορουμένης.

Στη συνέχεια, προβαίνει σε αξιολόγηση των διαφόρων θεωριών που έχουν υποστηριχθεί για τον προσδιορισμό του αντικειμένου της δίκης, επισημαίνοντας την αστοχία της αξιολογικής θεώρησης, όπου μία υπαρκτή συμπεριφορά αντλεί την υπόστασή της από το νομικό χαρακτηρισμό της, σε ένα πιθανόν πρώιμο στάδιο της ποινικής δίωξης, με τρόπο δεσμευτικό. Ενώ επίσης αφήνει περιθώρια επανεκτίμησης των ίδιων πραγματικών περιστατικών υπό την προϋπόθεση ότι σε αυτά έχει αποδοθεί διαφορετικός νομικός χαρακτηρισμός.

διάταξη του άρθρου 88 § 1 αφού αναφέρονται σε μεταφορά και προώθηση των συγκεκριμένων αλλοδαπών από τους κατηγορουμένους μεταφορείς (όπως είναι και ο τίτλος του σχετικού άρθρου). Προκύπτει λοιπόν κατά τρόπο απολύτως σαφή ότι πρόκειται κατ' ακριβολογία όχι για μεταβολή της κατηγορίας αλλά για ορθότερο νομικό χαρακτηρισμό, από τον οποίο δεν προκύπτει καμιά βλάβη στους κατηγορουμένους από απόψεως άμυνας τους διότι οι κατηγορίες συμπίπτουν απολύτως με τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία απολογήθηκαν (και συμφωνούν με το άρθρο 88 Ν. 3386/2005).»

³⁹Βούλγαρης, ΠοινΧρ ΞΗ' 558

Επίσης, εντοπίζεται αστοχία στην διευρυμένη θεωρία, η οποία επεκτείνει το αντικείμενο της δίκης στο έννομο αγαθό ή το αποτέλεσμα της πράξης, διότι με τον τρόπο αυτό περιορίζει το διερευνητικό καθήκον του δικαστηρίου στο μεμονωμένο αποτέλεσμα που επέφερε η πράξη αντί του συνόλου της συμπεριφοράς. Τέλος, αναφορικά με τη θεωρία που ταυτίζει το αντικείμενο της ποινική δίκης με το ιστορικό συμβάν, διαπιστώνεται ότι διερευνητικό καθήκον του δικαστηρίου επεκτείνεται σε τέτοιο βαθμό, που είναι ανθρωπίνως αδύνατο να ληφθεί υπόψη των δικαστών, και με αυτή τη θεώρηση είναι συνεπές να μην εμπίπτουν στο δεδικασμένο αξιόποινες πράξεις, που εμπίπτουν στην έννοια του ιστορικού γεγονότος, τις οποίες ο δικαστής ούτε γνώριζε ούτε και θα μπορούσε να γνωρίζει. Ενώ, τέλος, η έννοια της δικονομικής πράξης συνιστά ακαθόριστο μέγεθος.

Καταλήγοντας στη θεμελίωση της οντολογικής θεώρησης της μεταβολής βάσει αρ. 57 §1 ΚΠΔ, 250 §1 ΚΠΔ, 351 §1 ΚΠΔ και 369 §3 ΚΠΔ, ότι μία υλική πράξη αποτελεί μία δικονομική πράξη και αυτή συνιστά το αντικείμενο της δίκης, δηλαδή οι πράξεις τις οποίες το δικαστήριο έχει επιληφθεί. Έτσι επί του παρόντος, το Δικαστήριο αν είχε υπόνοιες τέλεσης της βαριάς σωματικής βλάβης με δόλο α' βαθμού όφειλε να παραπέμψει στον Εισαγγελέα κατ' άρθρο 120 §3 ΠΚΔ, αν όμως δεν προέκυπτε τέτοιος δόλος όφειλε να παραπέμψει στο Τριμελές Πλημμελειοδικείο, κρίνοντας δηλαδή με βάση τα πραγματικά περιστατικά⁴⁰ και όχι τις επαπειλούμενες ποινές όπως έκανε στην προκειμένη⁴¹.

Θ' - ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ⁴² ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

ί. Μεταβολή της κατηγορίας με κριτήριο την έκταση της δικονομικής πράξης:

Σε αυτό το σημείο διερευνάται ποιες φυσικές ενέργειες εμπίπτουν στην ίδια δικονομική πράξη ώστε η μεταβολή κατηγορίας να καθίσταται επιτρεπτή.

⁴⁰ Με την ίδια άποψη φαίνεται να συντάσσεται και ο Α. Παπαδαμάκης, οποίος αναφέρει «η ποινική δίωξη ασκείται in rem και όχι in personam», Ποινική δικονομία : η δομή της ποινικής δίκης», 2021 σελ. 278 παρ. 394

⁴¹ «Η μετατροπή της κατηγορίας από επικίνδυνη σωματική βλάβη σε βαριά -σκοπούμενη ή μη- θα ήταν σε κάθε περίπτωση ανεπίτρεπτη, καθώς ακόμα και ως προς την πλημμεληματική περίπτωση της βαριάς σωματικής βλάβης, το πλαίσιο ποινής διαφοροποιείται ουσιωδώς επί το δυσμενέστερον σε σχέση με με εκείνο της επικίνδυνης σωματικής βλάβης».

⁴² Α. Τζαννετής, «Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης», σελ. 263 επ.

Σημειώνεται ότι από την ανωτέρω επισκόπηση έχει γίνει δεκτό ότι μία φυσική ενέργεια αποτελεί μία δικονομική πράξη, ωστόσο σημειώνεται ότι η δύο διαδοχικές γροθιές δεν αποτελούν κατ' ανάγκη μία δικονομική πράξη, ούτε απαραίτητα δύο διακριτές.

ΕΠΙΤΡΕΠΤΗ κρίνεται στην περίπτωση,

- Φαινομενική πραγματική συρροή, αφορά στην περίπτωση όπου η πράξη για την οποία κατηγορείται τελικά εμπεριέχεται εντός της αρχικής κατηγορίας, είτε ως απορροφώμενη είτε ως επικαλυπτόμενη Α. υ., είτε μία συντιμωρητή πρότερη και ύστερη πράξη ή συνοδευτική πράξη **υπό την προϋπόθεση ότι τα πραγματικά περιστατικά όπως περιγράφονται στο κατηγορητήριο δεν μεταβάλλονται** (βλ. ΑΠ 1062/1999 και 1106/2007), για παράδειγμα ασκείται ποινική δίωξη κατά του Α για την κλοπή του σπιτιού του Β, στη συνέχεια προκύπτει ότι δεν αφαίρεσε κανένα αντικείμενο, επομένως θα αναβιώσει η απορροφώμενη πράξη της διάρρηξης και ο Α θα κριθεί για την πράξη της διατάραξης της οικιακής ειρήνης
- Κατ' εξακολούθηση διαρκές έγκλημα, σε συμφωνία με το πεδίο ισχύος δεδικασμένου, μερικότερες πράξεις που εκτείνονται στο χρονικό εύρος του κατηγορητηρίου. Σημειώνεται ότι η παράνομη κατάσταση, που συνεχίζεται και πέρα από το χρονικό πλαίσιο του κατηγορητηρίου, λαμβάνει ως απώτατο όριο την έκδοση απόφασης.
- Εκ του μείζονος προς το ελάχιστον, με αφαίρεση στοιχείων των πραγματικών περιστατικών, όπως γίνεται δεκτό και στη νομολογία, η άσκηση ποινικής δίωξης για βαριά σωματική βλάβη μπορεί επιτρεπτά με μεταβληθεί σε απλή σωματική βλάβη.
- Πρόσθεση συνθετικού σε τελεσθέν σύνθετο έγκλημα, για παράδειγμα η χρήση βίας είναι μία δικονομική πράξη αν κατά την αποδεικτική διαδικασία διαπιστωθεί ότι επ' ευκαιρία της χρήσης βίας από τον Α προς τον Β, ο Α αφαίρεσε το ρολόι του Β στην αυτή δικονομική πράξη θα ενταχθεί και η πράξη της αφαίρεσης συνιστώντας στο σύνθετο έγκλημα της ληστείας.
- Μεταβολή μορφής υπαιτιότητας υπό την προϋπόθεση ότι τα πραγματικά περιστατικά διατηρούνται αμετάβλητα, για παράδειγμα, ο Α μαχαιρώνει τον Β

και ο Β πεθαίνει. Κατόπιν, ασκείται ποινική δίωξη στον Α για ανθρωποκτονία με δόλο α' βαθμού, κατά την κύρια προκύπτει ότι ο Α είχε ενδεχόμενο δόλο, καθώς ο Β βρισκόταν υπό την επήρεια ναρκωτικών ουσιών και εξαιτίας της υπερβολικής δόσης υπέστη καρδιακή προσβολή.

- Πρόσθετο αποτέλεσμα πράξης, στην περίπτωση που από μία πράξη προκαλούνται περισσότερα αποτελέσματα, για παράδειγμα ο Α ρίχνει μπουνιά και προκαλεί απλή σωματική βλάβη στον Β ασκείται λοιπόν ποινική δίωξη για απλή σωματική βλάβη και κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο προκύπτει ότι με αυτή τη μπουνιά προκάλεσε φθορά στην ιδιοκτησία του Γ, είναι δυνατό η κατηγορία να επεκταθεί και στη φθορά. Υπό τα δεδομένα αυτά, γίνεται δεκτό ότι ο κατηγορηθείς για το έγκλημα της απόπειρας παραπεμφθεί στο δικαστήριο και μέχρι την εκδίκαση επέλθει το αποτέλεσμα τότε αυτός θα δικαστεί για το τετελεσμένο έγκλημα. Διακριτή περίπτωση είναι όταν ο Α τελέσει απόπειρα ανθρωποκτονίας κατά του Β με μία πράξη (στις 12/6/23), και στη συνέχεια επανέλθει (στις 14/6/23) με νέα πράξη και τελέσει ανθρωποκτονία κατά του Β, όπου υφίσταται πραγματική συρροή κατόπιν ειρήνευσης του εννόμου αγαθού.
- Όταν μεταβάλλεται η αξιόποινη συμπεριφορά, όχι ως προς τον χρόνο και τον τόπο, και συνεχίζει να εμπίπτει στην ίδια αντικειμενική υπόσταση εγκλήματος, αυτό συμβαίνει για παράδειγμα στα υπαλλακτικά εγκλήματα, όπως η διακίνηση ναρκωτικών, και η μορφή συμμετοχής στο ίδιο έγκλημα.

ΑΝΕΠΙΤΡΕΠΤΗ, κρίνεται στην περίπτωση,

- Προσθήκη νέας αυτοτελούς πράξης (αληθινή πραγματική συρροή), όταν δηλαδή ασκείται ποινική δίωξη κατά του Α για τέλεση απόπειρας ανθρωποκτονίας κατά του Β στην Κυψέλη στις 10/11/2023, και κατά την αποδεικτική διαδικασία προκύπτει ότι τέλεσε ανθρωποκτονία κατά του Β στην Πάτρα στις 28/11/2023..
- Αντικατάσταση με διακριτή πράξη, όταν δηλαδή ασκείται ποινική δίωξη κατά του Α ότι παρέσυρε τον πεζό Β, και τον εγκατέλειψε στις 23/04/2023 επί της οδού Σόλωνος, και κατά την αποδεικτική διαδικασία προκύπτει ότι ο Α στις 21/05/2023 στην λεωφόρο Ηρακλείου παρέσυρε τον πεζό Β.

- Φαινομενική πραγματική συρροή, η συντιμωρητή πρότερη και ύστερη πράξη ή συνοδευτική πράξη αν τα πραγματικά περιστατικά όπως περιγράφονται στο κατηγορητήριο μεταβάλλονται (βλ. στην Ολ. ΑΠ 1322/1979, όπου τα πραγματικά περιστατικά για την θεμελίωση της ύστερη τιμωρητής πράξης μεταβάλλονται και για αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτή η μεταβολή της κατηγορίας)
- Κατ' εξακολούθηση διαρκές έγκλημα, όταν εκπίπτει από το εύρος του δεδικασμένου, γεγονός που επέρχεται όταν για την ίδια πράξη εκδίδεται α' βαθμού απόφαση και όταν η πράξη δεν συμπεριλαμβάνεται στις περιγραφόμενες στο κατηγορητήριο, ακόμη και αν κατά το χρονικό πλαίσιο συμπίπτουν. Για παράδειγμα α), ο Α έχει απαγάγει τον Β και ασκείται ποινική δίωξη κατά αυτού για απαγωγή από τις 12/11/23 μέχρι τις 14/11/2023, και κατά την αποδεικτική διαδικασία προκύπτει ότι από τις (με νέα πράξη) 13/11/23 μέχρι τις 14/11/2023 απήγαγε τον Δ. Επιπλέον, παράδειγμα (β) στην περίπτωση που οι Α, Β και Γ συμμετείχαν εγκληματική οργάνωση από τις 17/11/2020 μέχρι τις 23/12/2022, και στη συνέχεια προκύψει ότι στις 23/10/2021 τέλεσαν ληστεία στο πλαίσιο δραστηριοτήτων της προαναφερθείσας εγκληματικής οργάνωσης, τότε το δικαστήριο μπορεί να επεκταθεί και να αποφανθεί για την πράξη της ληστείας, αποκλειστικά στην περίπτωση που στο κατηγορητήριο αναφέρεται ότι οι ΑΒΓ στις 23/10/2021 με χρήση βίας προέβησαν στην αφαίρεση ξένου πράγματος. Ειδιάλλως χρειάζεται να ασκηθεί νέα ποινική δίωξη.

ii. Μεταβολή της κατηγορίας με κριτήριο την εξατομίκευση της δικονομικής πράξης:

Εν προκειμένω, στοιχεία που δεν είναι απαραίτητα για την πλήρωση της α.υ. ή συνοδευτικές περιστάσεις μεταβάλλονται επιτρεπώς, ακόμη και αν ληφθούν υπόψη για την επιμέτρηση της ποινής. Στο σημείο αυτό θα αναζητηθεί, αν η πράξη, όπως περιγράφεται στο κατηγορητήριο, και όπως προκύπτει κατόπιν της μεταβολής είναι μία δικονομική πράξη (είναι μία φυσική ενέργεια που προσδιορίστηκαν σαφέστερα οι συνθήκες τέλεσης) ή πρόκειται για διακριτή όμοια φυσική ενέργεια του κατηγορουμένου/ της κατηγορουμένης.

ΕΠΙΤΡΕΠΤΗ κρίνεται η μεταβολή,

{Αναφορικά με τα εγκλήματα συμπεριφοράς:}

- Όταν μεταβάλλεται ο τρόπος τέλεσης του εγκλήματος ή
- Όταν μεταβάλλεται ο χρόνος⁴³ τέλεσης της αξιόποινης πράξης ή
- Όταν μεταβάλλεται ο τόπος τέλεσης του εγκλήματος.
- Μεταβολή χρόνου και άλλων προσδιοριστικών της πράξης στοιχείων (τόπος, φυσική ενέργεια, ταυτότητα θύματος), σε εκτεταμένες μεταβολές επιδέχεται αποκλειστικά *in concreto* κρίση, και θα γίνει επιτρεπτή μόνο αν δεν θα μπορούσαν να έχουν τελεστεί σωρευτικά οι δύο πράξεις. Για παράδειγμα, ο Α κατηγορείται ότι στις 31/5/2023 στην Ακρόπολη πλαστογράφησε την υπογραφή του Β σε απόδειξη εξόφλησης που φέρει μοναδικό αριθμό 3, στο ακροατήριο προκύπτει ότι ο Α πλαστογράφησε την υπογραφή του Β στις 13/5/2023 στο Μεταξουργείο επί της απόδειξης εξόφλησης με μοναδικό αριθμό 3.

{Αναφορικά με τα εγκλήματα αποτελέσματος:}

- Ευρύτερα τα όρια μεταβολής των προσδιοριστικών στοιχείων της πράξης (χρόνος, τόπος, τρόπος⁴⁴ κτλ) όταν το αποτέλεσμα κρίνεται *in concreto* επαρκές για την μοναδικότητα της πράξης. Για παράδειγμα ο Α κατηγορείται ότι σκότωσε τον Β στο σπίτι του Α 1/12/2021, από την αποδεικτική διαδικασία προκύπτει ότι ο Α σκότωσε τον Β στο σπίτι του Β την 21/11/2021.

{Αναφορικά με τα προσωποπαγή έννομα αγαθά}

- Μεταβολή του προσώπου του παθόντος κρίνεται *in concreto*, για παράδειγμα ασκείται ποινική δίωξη κατά του Α ότι τέλεσε βιασμό κατά του Β, και στο ακροατήριο διαπιστώνεται ότι από σφάλμα αναγράφεται το όνομα του Β στο κατηγορητήριο και ο Α έχει τελέσει βιασμό κατά του Γ.

⁴³ Σύμφωνα με την άποψη της Ruppe, η οποία μετατοπίζει το κέντρο ενδιαφέροντος από τα μεταβαλλόμενα στα δεδομένα που δεν έχουν μεταβληθεί. Με την έννοια ότι αν στο κατηγορητήριο είχε εισαχθεί ένα χρονικό πλαίσιο αντί για χρονικό σημείο η πράξη θα ήταν εξατομικευμένη; Αν ναι τότε κατ' επιτρεπτή μεταβολή αλλάζει ο χρόνος τέλεσης. Αν όμως η πράξη δεν θα μπορούσε να είναι εξατομικευμένη αναφέροντας χρονικό πλαίσιο στο κατηγορητήριο, τότε η μεταβολή του χρόνου τέλεσης θα ήταν ανεπίτρεπτη μεταβολή.

⁴⁴ Έτσι ορθά η νομολογία κάνει δεκτό τον επαναπροσδιορισμό της αμελούς πράξης.

ΑΝΕΠΙΤΡΕΠΤΗ

{Αναφορικά με τα εγκλήματα συμπεριφοράς:}

- Όταν μεταβάλλεται ο χρόνος και τα λοιπά προσδιοριστικά της πράξης στοιχεία (τόπος, φυσική ενέργεια, ταυτότητα θύματος), σε εκτεταμένες μεταβολές επιδέχεται *in concreto* κρίση, και κρίνεται ανεπίτρεπτη η μεταβολή αν οι πράξεις θα μπορούσαν να έχουν τελεστεί σωρευτικά, για παράδειγμα ο Α κατηγορείται για ψευδορκία ενώπιον των ανακριτικών αρχών που τον κάλεσαν να εξεταστεί ως μάρτυρας ενώπιον τους στις 15/12/2022, κατά την αποδεικτική διαδικασία προκύπτει ότι ο Α κατέθεσε ψευδή γεγονότα ενώπιον των ανακριτικών αρχών κατά την συμπληρωματική εξέτασή του στις 20/01/2023.

{Αναφορικά με τα εγκλήματα αποτελέσματος:}

- Μεταβολή των προσδιοριστικών της πράξης στοιχείων όταν το αποτέλεσμα κρίνεται ανεπαρκές για τον προσδιορισμό της πράξης, όπως για παράδειγμα στην απόπειρα εγκλήματος αποτελέσματος (απόπειρα ανθρωποκτονίας) η οποία πρέπει να κρίνεται σύμφωνα με τις προϋποθέσεις των εγκλημάτων συμπεριφοράς.

{Αναφορικά με τα προσωποπαγή έννομα αγαθά}

- Όταν μεταβάλλεται το πρόσωπο του παθόντος, *in concreto* κρίση αν οι πράξεις που προκύπτουν συνιστούν δύο διακριτές δικονομικές πράξεις, για παράδειγμα ο Α κατηγορείται ότι τέλεσε βιασμό κατά του Β στις 15/11/2023, κατά την κύρια ανάκριση προκύπτει ότι ο Α τέλεσε βιασμό κατά του Γ στις 18/11/2023.

4. Επίλογος

Από τα ανωτέρω σκιαγραφείται πώς ωρίμασε αντίληψη επί του αντικειμένου της δίκης, η οποία αρχικά φάνταζε όμοια με τον τετραγωνισμό του κύκλου, σήμερα συνομολογείται από τη θεωρία και την ευρωπαϊκή νομολογία, ότι άπτεται των

πραγματικών περιστατικών. Παρόλο που τα ευρωπαϊκά δικαστήρια έχουν θέσει σταθερά θεμέλια για την διερεύνηση του φαινομένου της μεταβολής, παρατηρείται μία τάση να αποφαίνονται μόνο επιφανειακά, δηλαδή σε σχέση με την παραβίαση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων. Αντιθέτως, αναφορικά με το βασικό ζητούμενο, το επιτρεπτό ή μη της μεταβολής, συνάγονται μόνο έμμεσα συμπεράσματα και αποκλειστικά σε συνάρτηση με τα υπερασπιστικά δικαιώματα του κατηγορουμένου. Στον ίδιο χώρο φαίνεται να κινείται και ο νομοθέτης σύμφωνα με την τροποποίηση που επέφερε ο ν. 4855/2022 στο άρθρο 343 §2 ΚΠΔ. Τα εθνικά δικαστήρια, απ' την άλλη αν και εξετάζουν το αντικείμενο σε βάθος, συντηρούν ακόμη κατάλοιπα των αξιολογικών θεωρήσεων που είχαν υποστηριχθεί στο παρελθόν.

Σύμφωνα με τις απόψεις που εκφράστηκαν⁴⁵ με αφορμή την προσφάτως εκδοθείσα απόφαση ΑΠ 749/2023, κατά την επ' ακροατηρίω διαδικασία, η ισχύουσα νομοθεσία, αρ. 343 §2 ΚΠΔ, όπως προελέχθη, αδυνατεί να προφυλάξει αποτελεσματικά τα υπερασπιστικά δικαιώματα του/της κατηγορουμένου/-ης μετά το πέρας της αποδεικτικής διαδικασίας. Υπό τα δεδομένα αυτά, επικρατεί η θέση ότι η επανάληψη της αποδεικτικής διαδικασίας είναι ο μόνος τρόπος για την εισφορά νέων αποδεικτικών στοιχείων, δηλαδή τον ουσιαστικό αντίλογο του κατηγορουμένου/ της κατηγορουμένης απέναντι στην νέα κατηγορία που του/της αποδίδεται, όπως αυτή διαμορφώθηκε ενώπιον του δικαστηρίου. Η οικονομία της δίκης σαφώς βρίσκεται στον αντίποδα, αλλά από μόνη της μπορεί να περιστέλλει σε τέτοιο βαθμό την άσκηση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου;

Ωστόσο, ατυχής είναι μάλλον η αναφορά στην μεταβολή της κατηγορίας χρησιμοποιώντας του όρους «βελτίωση της κατηγορίας ή ορθότερο νομικό χαρακτηρισμό» η μεταβολή της κατηγορίας επ' ακροατηρίου, εντάσσεται στο δεύτερο τμήμα «Κύριας Διαδικασίας» του ΚΠΔ και ειδικότερα, το 3^ο Κεφάλαιο που τιτλοφορείται «Έναρξη της διαδικασίας στο ακροατήριο», και δεν μπορεί να εκλαμβάνεται αποκλειστικά υπό την αιγίδα του άρθρου 470 ΚΠΔ, το οποίο εφαρμόζεται ενώπιον της δευτεροβάθμιας δίκης ως αποτέλεσμα άσκησης των ενδίκων μέσων. Επίσης, κατόπιν της ανωτέρω επισκόπησης του ζητήματος μεταβολής της κατηγορίας, αυτή επουδενί δεν μπορεί να αξιολογείται και να αντιμετωπίζεται αναλόγως του πλαισίου ποινής που προβλέπει ο νόμος. Για αυτό, και όταν επέρχεται μεταβολή της κατηγορίας, η σαφής και ρητή δήλωση παραίτησης του

⁴⁵ Τ. Περιβίζος, «Μεταβολή της Κατηγορίας», ΠοινΔικ τεύχος Αυγ-Σεπτ 2023, 1042.

κατηγορουμένου από το δικαίωμά του να λάβει τον απαραίτητο χρόνο προετοιμασίας ίσως θα μπορούσε να παρακάμψει την προβλεπόμενη, στο ανωτέρω άρθρο, διακοπή της δίκης.

5. Βιβλιογραφία

i. Συγγράμματα

Τζαννετής Α., 2010, «Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης», Π.Ν. Σάκκουλας
Παπαδαμάκης Α., 2021, «Ποινική δικονομία : η δομή της ποινικής δίκης», Π.Ν. Σάκκουλας

ii. Νομικά περιοδικά

Δημάκης Α., 2001, «Η ακυρότητα από τη μη ανακοίνωση του κατηγορητηρίου στην προανάκριση και το άρ. 6 παρ. 3^α της ΕΣΔΑ», Ποινικός Λόγος 2001, σελ. 691 επ,
Ανδρουλάκης Ν., Περί της λεγόμενης «υπαλλακτικής καταδίκης», Ποινικά Χρονικά ΙΔ, σελ.481 επ.

Χούρσογλου Σ., 2007 ΝοΒ, σελ. 759 επ.

ΟΛΑΠ 1322/1979, ΠοινΧρ Α', 281 επ.

ΑΠ 1062/1999, ΠοινΧρ Ν, 520 επ.

Βούλγαρης, 2295/2018 ΜονΠλημΑθ, ΠοινΧρ ΞΗ' 558 επ.

Περιβίζος Τ., «Μεταβολή της Κατηγορίας», ΠοινΔικ τεύχος Αυγ-Σεπτ 2023, 1042 επ.

ΝΟΜΟΣ, 1112/1986 ΑΠ (ΠΟΙΝ), ΝΟΒ/1986

ΝΟΜΟΣ, 490/1996 ΑΠ (ΠΟΙΝ) ΠΟΙΝΧΡ/1997

ΝΟΜΟΣ, 75/1998 ΑΠ (ΠΟΙΝ) (ΠΟΙΝΧΡ 1998/739)

ΝΟΜΟΣ, 51/1988 ΑΠ (ΠΟΙΝ) ΠΟΙΝΧΡ/1988

ΝΟΜΟΣ, 1551/1984 ΑΠ (ΠΟΙΝ) ΝΟΒ/1985

ΝΟΜΟΣ, 2039/1982 ΠΛΗΜΜ ΘΕΣΣΑΛ ΑΡΜ/1982

iii. Νομολογία

Ευρωπαϊκή:

CASE OF SERGEY ZOLOTUKHIN v. RUSSIA (Application no. 14939/03)

CASE OF IMBRIOSCIA v. SWITZERLAND (Application no. 13972/88)

CASE OF MATTOCCIA v. ITALY. (Application no. 23969/94)

CASE OF PÉLISSIER AND SASSI v. FRANCE (Application no. 25444/94)

CASE MIRAUX v. FRANCE (Application no. 73529/01)

ΔΕΕ υπόθεση C-646/17, ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα) της 13ης Ιουνίου 2019

CASE OF DALLOS v. HUNGARY (Application no. 29082/95)

CASE OF BAJČIĆ v. CROATIA (Application no. 67334/13)

CASE OF ABRAMYAN v. RUSSIA (Application no. 10709/02)

CASE OF SIPAVIČIUS v. LITHUANIA (Application no. 49093/99)

CASE OF GELENIDZE v. GEORGIA (Application no. 72916/10)

Ελληνική:

ΑΠ 2369/2007

ΑΠ 741/2007

ΑΠ 2368/2007

ΑΠ 1405/2008

ΝΟΜΟΣ, 1853/1989 ΑΠ

ΝΟΜΟΣ, 1616/1983 ΑΠ (ΠΟΙΝ)

ΝΟΜΟΣ, 300/1981 ΑΠ (ΠΟΙΝ)

ΑΠ 648/2007

ΝΟΜΟΣ, 738/1997 ΑΠ (ΠΟΙΝ)

ΑΠ 2325/2009

ΑΠ648/2007

ΝΟΜΟΣ, 2273/2005 ΑΠ (ΠΟΙΝ)

ΝΟΜΟΣ, 871/2006 ΑΠ (ΠΟΙΝ)

ΑΠ 1998/2006

ΑΠ 873/2002
ΝΟΜΟΣ, 1112/1986 ΑΠ (ΠΟΙΝ)
ΑΠ 217/2003
ΑΠ 648/2007
ΑΠ 809/1979
ΑΠ 1106/2007
ΝΟΜΟΣ, 23/2014 Συμβ ΕΦ ΠΕΙΡ
ΝΟΜΟΣ, 158/2010 Συμβ ΕΦ ΛΑΡ
ΝΟΜΟΣ, 601/2008 ΑΠ (ΠΟΙΝ